

Raiskausrikosten lainsäädännölliset muutostarpeet

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Raiskausrikosten lainsäädännölliset muutostarpeet

Lausuntotiivistelmä

3.9.2012

Julkaisun nimi	Raiskausrikosten lainsäädännölliset muutostarpeet Lausuntotiivistelmä		
Tekijä	Johanna Hossa		
Oikeusministeriön julkaisu	54/2012 Mietintöjä ja lausuntoja		
OSKARI numero	OM 15/41/2011	HARE numero	OM016:00/2012
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-239-2		
URN	URN:ISBN:978-952-259-239-2		
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-239-2		
Asia- ja avainsanat	raiskaus, pakottaminen seksuaaliseen tekoon, seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalirikokset		

Tiivistelmä Lausuntopyynnön kohteena olleessa arviomuistiossa (selvityksiä ja ohjeita 25/2012) esitettiin jatkovalmistelussa pohdittavaksi useita rikoslain (39/1889) 20 lukua koskevia lainsäädäntömuutoksia. Nykyisin sukupuoliyhteyden pakottamiseksi kutsuttu teko siirrettäisiin raikausta koskevaan pykälään (20 luvun 1 §), missä yhteydessä sen enimmäisrangaistus korotettaisiin neljään vuoteen vankeutta. Raiskaukseksi katsottaisiin jatkossa myös ne sukupuoliyhteyden sisältävät teot, jotka nykyisin katsotaan seksuaaliseksi hyväksikäytöksi. Raiskauksen kohdistuminen alle 18-vuotiaaseen henkilöön lisättäisiin rikoslain 20 luvun 2 §:ään niiden kvalifiointiperusteiden joukkoon, jotka tekevät teon törkeäksi raiskaukseksi. Sukupuoliyhteyden määritelmää (rikoslain 20 luvun 10 §:n 1 momentti) muutettaisiin niin, että se käsittää myös esineellä tai muulla ruumiinosalla kuin peniksellä tapahtuvan tunkeutumisen peräaukkoon. Lisäksi muistion ehdotusten mukaan kumottaisiin syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevat rikoslain 20 luvun 11 ja 12 §, jolloin myös kaikki aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset tulisivat virallisen syytteen alaisiksi ja asianomistajan vakaa tahto ei voisi enää estää syytteen nostamista raiskauksesta.

Oikeusministeriö pyysi ehdotuksista lausunnon 42 viranomaiselta, organisaatiolta ja asiantuntijalta. Lausuntoja saapui 28. Tässä lausuntotiivistelmässä käsitellään kootusti mietinnöstä annettuja lausuntoja. Johdannon jälkeen lausuntopalautetta käsitellään ensin yleisluonteisemmin ja sitten yksityiskohtaisemmin.

Eräät lausunnonantajat esittivät muistion ehdotuksia pidemmälle meneviä uudistuksia, toiset puolestaan kriminalisointien rajaamista verrattuna ehdotettuun. Lausunnonantajista 11 kannatti ehdotuksia sellaisinaan. Lausunnonantajista 19 kannatti ehdotusta sukupuoliyhteyden pakottamisena rangaistavien tekojen siirtämisestä RL 20:1:n alle, 23 kannatti ehdotusta seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistavien sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen siirtämisestä RL 20:1:n alle, 24 kannatti ehdotusta törkeää raikausta koskevan RL 20:2:n täydentämisestä, 25 kannatti ehdotusta sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamisesta, 24 kannatti

ehdotusta nykyisin RL 20:3:n mukaan rangaistavan rikoksen enimmäisrangaistuksen korottamisesta ja 25 kannatti ehdotusta syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevien RL 20:11–12:n kumoamisesta.

Osa lausunnonantajista (12) nosti esiin tarpeen raiskauksen määrittelemiseen suostumuksen puuttumisen kautta. Eräät lausunnonantajat katsoivat, että seksuaalisen häirinnän kriminalisointitarvetta tulisi pohtia jatkovalmistelussa. Myös lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön, tahallisuuteen ja seksuaalirikosten rangaistuksiin liittyvät kysymykset nousivat esiin lausuntopalautteessa.

3.9.2012

Publikationens titel	Behoven av att ändra lagstiftningen om våldtäktsbrott Sammandrag av utlåtandena		
Författare	Johanna Hossa		
Justitieministeriets publikation	54/2012 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	15/41/2011	HARE nummer	OM016:00/2012
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-239-2		
URN	URN:ISBN:978-952-259-239-2		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-239-2		
Sak- och nyckelord	våldtäkt, tvingande till sexuell handling, sexuellt utnyttjande, sexualbrott		

Referat

I den bedömningspromemoria som ligger till grund för begäran om utlåtande (utredningar och anvisningar 25/2012) föreslogs att man vid den fortsatta beredning överväger ett flertal lagstiftningsändringar som gäller 20 kap. i strafflagen (39/1889). Det föreslås att den gärning som för närvarande kallas tvingande till samlag ska överföras till paragrafen om våldtäkt (20 kap 1 §). I det sammanhanget ska maximistraffet höjas till fängelse i fyra år. Som våldtäkt ska i fortsättningen anses också de gärningar där det ingår samlag och som för närvarande betraktas som sexuellt utnyttjande. Att våldtäkten riktar sig mot en person som är under 18 år fogas till kvalificeringsgrunderna för grov våldtäkt i 20 kap. 2 § i strafflagen. Definitionen för samlag (20 kap. 10 § 1 mom. i strafflagen) ändras så att det också omfattar ett inträngande i analöppningen med ett föremål eller någon annan kroppsdel än penis. Enligt promemorians förslag upphävs dessutom strafflagens 20 kap. 11 och 12 §, som gäller åtalsrätt och åtgärdseftergift. Detta innebär att också alla sexualbrott mot vuxna kommer att höra under allmänt åtal och målsägandens fasta vilja kan inte längre hindra att åtal väcks för våldtäkt.

Justitieministeriet begärde utlåtande om förslagen av 42 myndigheter, organisationer och sakkunniga. Tjugoåtta utlåtanden kom in. I detta sammandrag behandlas i samlad form utlåtandena om betänkandet. Efter inledningen behandlas remissvaren först mera allmänt och sedan mera detaljerat.

Vissa remissinstanser föreslog längre gående reformer än promemorians förslag, andra å sin sida en avgränsning av kriminaliseringarna jämfört med förslaget. Av remissinstanserna understödde 11 förslagen som sådana. Av remissinstanserna understödde 19 att gärningar som bestraffas som tvingande till samlag överförs att lyda under SL 20:1, 23 understödde att de gärningar där det ingår samlag och som betraktas som sexuellt utnyttjande överförs att lyda under SL 20:1, 24 understödde förslaget om en komplettering av SL 20:2 om grov våldtäkt, 25 understödde förslaget om en komplettering av definitionen för samlag, 24 understödde förslaget om att maximistraffet för brott som för närvarande

bestraffas enligt SL 20:3 ska höjas och 25 understödde förslaget om ett upphävande av SL 20:11–12, som gäller åtalsrätten och åtgärdseftergift.

En del av remissinstanserna (12) lyfte fram behovet av att definiera våldtäkt via brist på samtycke. Vissa remissinstanser ansåg att behovet av att kriminalisera sexuellt trakasseri ska dryftas vid den fortsatta beredningen. Också frågorna om sexuellt utnyttjande av barn, uppsåt och straffen för sexualbrott kom fram i remissvaren.

SISÄLLYS

1	Johdanto	10
1.1	Arviomuistion sisältö	10
1.2	Lausuntopyyntö	12
2	Yleinen lausuntopalaute	14
3	Yksityiskohtainen lausuntopalaute	18
3.1	Sukupuolilyhteyteen pakottamisena rangaistavien tekojen siirtäminen rikoslain 20 luvun 1 §:n alle	18
3.2	Seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistavien sukupuolilyhteyden sisältävien tekojen siirtäminen rikoslain 20 luvun 1 §:n alle raiskauksiksi	23
3.3	Törkeää raiskausta koskevan rikoslain 20 luvun 2 §:n täydentäminen	27
3.4	Sukupuolilyhteyden määritelmän laajentaminen	31
3.5	Nykyisin rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaan rangaistavan rikoksen enimmäisrangaistuksen korottaminen	34
3.6	Syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevien rikoslain 20 luvun 11 ja 12 §:n kumoaminen	35
4	Muita lausunnoissa esiin nostettuja asioita	40
4.1	Raiskauksen määrittäminen uhrin suostumuksen puuttumisen kautta ja muita raiskaussäännöksen kirjoittamistapaan liittyviä kysymyksiä	40
4.2	Seksuaalinen häirintä	46
4.3	Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö	48
4.4	Tahallisuus uhrin iän suhteen	50
4.5	Seksuaalirikosten rangaistukset	51

1 Johdanto

1.1 Arviomuistion sisältö

Oikeusministeriössä laadittu raiskausrikosten lainsäädännöllisiä muutostarpeita koskeva arviomuistio (selvityksiä ja ohjeita 25/2012) julkaistiin 4 päivänä toukokuuta 2012. Muistiossa esitetään jatkovalmistelussa pohdittavaksi useita lainsäädäntömuutoksia, jotka koskevat raiskaukseksi määritettävien tekojen piiriä, törkeäksi raiskaukseksi katsottavia tekoja, sukupuoliyhteyden määritelmää, raiskausrikosten ja eräiden muiden seksuaalirikosten rangaistusasteikkoja sekä syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista. Muutokset olisivat seuraavat:

1. Nykyisin rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaan sukupuoliyhteyteen pakottamisena rangaistavat teot siirretään rikoslain 20 luvun 1 §:n alle (raiskaus). Tämä tarkoittaa sitä, että nämä kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdyt raiskausrikokset olisivat jatkossa rikosnimikkeeltään ”raiskauksia”.
2. Nykyisin rikoslain 20 luvun 5 §:n mukaan seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistavat asemaa hyväksikäyttäen tehdyt *sukupuoliyhteyden* sisältävät teot myös siirretään rikoslain 20 luvun 1 §:n alle raiskauksiksi. Muutos tarkoittaa näiden tekojen siirtymistä ankarampiin rangaistuksiin johtavien rangaistusasteikkojen piiriin.
3. Törkeää raiskausta koskevaa rikoslain 20 luvun 2 §:ää täydennetään niin, että raiskauksen kohdistuminen lapseen (alle 18-vuotiaaseen henkilöön) lisätään teon törkeäksi tekeviin pykälän 1 momentin kvalifiointiperusteisiin. Samalla pykälään tehdään kaksi teknisluonteista muutosta.
4. Sukupuoliyhteyden määritelmää (rikoslain 20 luvun 10 §:n 1 momentti) muutetaan niin, että se käsittää myös esineellä tai muulla ruumiinosalla kuin peniksellä tapahtuvan tunkeutumisen peräaukkoon. Muutos koskisi raiskausrikosten lisäksi niitä muitakin rikoslain 20 luvun säännöksiä, joissa nykyisin käytetään kyseistä määritelmää.
5. Lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdyn raiskauksen (nykyinen rikoslain 20 luvun 3 §:n mukainen pakottaminen sukupuoliyhteyteen) enimmäisrangaistus korotetaan kolmesta vuodesta neljään vuoteen vankeutta.
6. Kumotaan syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevat rikoslain 20 luvun 11 ja 12 §, jolloin myös kaikki aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset tulevat virallisen syytteen alaisiksi ja asianomistajan vakaa tahto ei voi enää estää syytteen nostamista raiskauksesta.

Arviomuistiossa tarkastellaan myös raiskauksen määrittelemistä rikoksen tunnusmerkistössä uhrin suostumuksen puuttumisen kautta. Johtopäätös on, että suostumuksen puuttumista ei ole syytä nimenomaisesti ottaa tunnusmerkistötekijäksi, mutta että tunnusmerkistön on katettava sellaiset tekotavat, jotka ilmentävät vapaaehtoisen ja vapaasta tahdosta annetun suostumuksen puuttumista. Tähän näkökohtaan liittyy konkreettisesti

edellä oleva 2 kohta, jonka mukaan sukupuoliyhteyden sisältävät seksuaaliset hyväksikäytöt siirretään rikoslain 20 luvun 5 §:stä raiskausta koskevaan 1 §:ään.

Rikoslain 20 luvun 5 §:ssä nykyisin rangaistavaksi säädettyjen sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen siirtäminen rikoslain 20 luvun 1 §:ään ei arviomuistion mukaan välttämättä onnistu sellaisenaan, vaan on pohdittava sitä, onko rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentissa nykyisin rangaistavaksi säädettyjen tekojen (puolustuskyvyttömyyden hyväksikäyttö) ja rikoslain 20 luvun 5 §:ssä nykyisin rangaistavaksi säädettyjen asemaa hyväksikäyttäen tehtyjen tekojen määrittelyssä ja suhteessa toisiinsa tarkistamisen varaa esimerkiksi päällekkäisyyksien poistamiseksi. Lainsäädäntötekniinen haaste on, miten raiskausta koskeva sääntely voidaan sisällyttää yhteen pykälään siihen tehtävien merkittävien muutosten ja täydennysten jälkeen.

Arviomuistion mukaan jatkossa saattaa olla aihetta pohtia sitäkin, onko seksuaaliseen tekoon pakottamista (rikoslain 20 luvun 4 §) koskevat teot ja seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaan 5 §:ään jäävät muut kuin sukupuoliyhteyden sisältävät teot syytä keskitää saman pykälän ja yhteisen rikosnimikkeen alle. Jos edellä 2 kohdassa todetun mukaisesti sukupuoliyhteyden sisältävät seksuaaliset hyväksikäytöt muuttuisivat raiskauksiksi, tulisi pohtia myös näiden rikosten rangaistusarvoa suhteessa toisiinsa ja tähän liittyen niiden rangaistusasteikkojen yhtenäistämistä.

Rangaistusasteikkojen lisäksi arviomuistiossa tarkastellaan rangaistukseen liittyen valintaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä. Suomessa ollaan ryhtymässä selvittämään mahdollisuutta ottaa käyttöön ehdottoman vankeuden ja ehdollisen vankeuden yhdistelmä, joka voisi olla käyttökelpoinen myös seksuaalirikosten seuraamuksena.

Syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevat rikoslain 20 luvun 11 ja 12 §:t perustuvat pitkälti sille, että rikoksen uhrille on haluttu antaa mahdollisuus eräissä tapauksissa harkita sitä, haluaako hän olla viemässä läpi raskasta ja jopa kärsimystä aiheuttava rikosprosessia. Arviomuistiossa korostetaan sitä, että pykälien kumoamisen vastapainoksi on kiinnitettävä huomiota uhriystävälliseen ja uhrilähtöiseen rikosprosessiin.

1.2 Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö pyysi 7 päivänä toukokuuta 2012 päivätyllä lausuntopyyntöllä 42 viranomaiselta, organisaatiolta ja asiantuntijalta kirjallisen lausunnon arviomuistiosta. Lausuntoaika päättyi 21 päivänä kesäkuuta 2012. Lausuntoja saapui 28. Pyydetyn lausunnon antoivat:

- Sisäasiainministeriö
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Ulkoasiainministeriö
- Eduskunnan oikeusasiamies
- Valtakunnansyyttäjänvirasto
- Poliisihallitus
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Helsingin käräjäoikeus
- Oulun käräjäoikeus
- Keski-Suomen syyttäjänvirasto
- Helsingin poliisilaitos
- Pohjois-Karjalan poliisilaitos
- Suomen tuomariliitto ry
- Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry
- Suomen Asianajajaliitto
- Suomen Lakimiesliitto ry
- Suomen Syyttäjähdistys ry
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
- Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry
- Amnesty International/Suomen osasto
- Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry
- Lastensuojelun Keskusliitto
- Mannerheimin Lastensuojeluliitto
- Professori Johanna Niemi
- Professori Pekka Viljanen

Lausunnon toimittivat myös Miesten tasa-arvo ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry ja Exit – pois prostituutiosta ry.

Lausuntoa eivät antaneet:

- Oikeusministeriön kriminaalipoliittinen osasto
- Keskusrikospoliisi
- Helsingin hovioikeus
- Turun hovioikeus
- Pohjois-Savon kärjäoikeus
- Helsingin syyttäjänvirasto
- Itä-Suomen syyttäjänvirasto
- Lapin poliisilaitos
- Julkiset oikeusavustajat ry
- Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry
- Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos
- Sexpo-säätiö
- Professori Raimo Lahti
- Professori Kimmo Nuotio
- Professori Terttu Utriainen

Korkein oikeus ei käyttänyt sille varattua tilaisuutta lausunnon antamiseen.

2

Yleinen lausuntopalaute

Lausunnonantajista **sisäasiainministeriön poliisiosasto, eduskunnan oikeusasiamies, Poliisihallitus, lapsiasiavaltuutettu, Helsingin poliisilaitos, Pohjois-Karjalan poliisilaitos, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Syyttäjähdistus ry, Lastensuojelun Keskusliitto ja Mannerheimin Lastensuojeluliitto** suhtautuvat muutosehdotuksiin myönteisesti ja kannattavat niitä sellaisinaan.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto toteaa muistiossa esitettyjen raiskausrikosten lainsäädäntömuutostarpeiden olevan oikeansuuntaisia, hyvin perusteltuja ja seksuaalista itsemääräämisoikeutta vahvistavia. Sisäasiainministeriö pitää erittäin kannatettavana, että lainsäädäntöhanke raiskausrikoksia koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi ja kokonaisuudistamiseksi käynnistetään nopeasti.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että oikeusministeriön arviomuistio sisältää monia tärkeitä ja oikeansuuntaisia esityksiä raiskauksia koskevan lainsäädännön kehittämiseksi edelleen.

Ulkoasiainministeriö toteaa, että kuten arviomuistiossa todetaan, raiskausrikoksia ja seksuaalirikoksia yleensäkin koskevat monet kansainväliset velvoitteet, joiden täyttämiseksi on syytä tarkastella raiskaus- ja seksuaalirikoksia koskevaa lainsäädäntöä.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että kaikki henkilökohtaisen koskemattomuuden turvaa parantavat toimenpiteet ovat tärkeitä. Ensisijaista luonnollisesti on pyrkiä estämään loukkausten tapahtumista, mutta tärkeää on myös rikosvastuun toteuttaminen.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että muistiossa ei esitetä rangaistavan käyttäytymisen alan olennaista laajentamista tai supistamista. Valtakunnansyyttäjänviraston näkemyksen mukaan Suomen kansainväliset velvoitteet antavat kuitenkin aiheen pohtia, tulisiko raiskauksen soveltamisalaa laajentaa.

Poliisihallitus toteaa muistiossa esitettyjen raiskausrikosten lainsäädäntömuutosten olevan hyvin perusteltuja. Muutoksille on löydettävissä erivahvuisia perusteita, mutta tässä yhteydessä muistiossa esiin nostetut muutostarpeet vaikuttavat perustelluilta. Poliisihallitus voi yhtyä esitettyyn näkemykseen ja toteaa muutosehdotusten olevan kannatettavia. Poliisihallitus pitää tärkeänä, että lainsäädäntöhanke raiskausrikoksia koskevan lainsäädännön tarkistamiseksi ja kokonaisuudistamiseksi käynnistetään arviomuistion ehdotusten pohjalta ja että tarvittavat lainsäädäntömuutokset valmistellaan heti lausuntokierroksen jälkeen.

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotettuja muutoksia raiskausrikoksia koskevaan lainsäädäntöön perusteltuina, tärkeinä ja lapsen ihmisoikeuksia vahvistavina. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta lainsäädäntö on viime vuosina jo aiemmin kiristynyt,

kun Suomi liittyi Euroopan neuvoston ns. Lanzaroten sopimukseen. Tämä on osoittanut entistä vahvempaa yhteiskunnallista tukea tekojen tuomittavuudelle ja rikosten ehkäisemiselle.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että seksuaalirikoslainsäädännön uudistamiseen liittyvässä keskustelussa on korostunut uhrin seksuaalinen itsemääräämisoikeus muun muassa perusteltaessa, mitkä teot on määriteltävä raiskauksiksi. Kysymys on osin oikeuspoliittinen. Vaikka kaikki seksuaalirikokset ovat niin fyysisen kuin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksia, niin perusteltuna ei kuitenkaan voida pitää raiskausrikosnimikkeen liiallista sisällöllistä laajentamista, mikä viime kädessä johtaa siihen, että kaikkia seksuaalirikoksia kutsutaan raiskauksiksi. Rikoksen oikeusjärjestyksen vastainen luonne ja vahingollisuus on mahdollista osoittaa myös nykyisten rikosnimikkeiden avulla niiden rangaistusasteikkoja soveltamalla.

Käräjäoikeus toteaa, että tuomioistuimissa käsiteltävien seksuaalirikosten kirjo ylipäättään on huomattavan laaja niin tekojen, tapahtumiin osallisten kuin muidenkin olosuhteiden puolesta. Tuomioistuimessa käsiteltävät konkreettiset tapaukset sisältävät myös elementtejä, jotka eivät julkisessa keskustelussa ole esillä. Tuomioistuimen näkökulmasta on korostettava sitä muistiossakin todettua, että pelkkä rikosnimike ei kerro teon yksityiskohdista.

Käräjäoikeus katsoo, että seksuaalirikosten huomattavan moninaisesta luonteesta johtuen on tärkeää, että lainsäädäntö mahdollistaa tuomioistuimelle riittävän liikkumavaran kulloisessakin yksittäisessä tapauksessa. Rikoslain 20 luvun säännöksiä uudistettaessa on myös tärkeää arvioida säännösten suhdetta toisiinsa niin, että säännökset muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden.

Oulun käräjäoikeus toteaa, että nyt esitetty rikoslain 20 luvun uudistus näyttää muutuvan tarkastelukulman enemmän rikoksen uhrin näkökulmaksi, jota Suomen sidokset kansainvälisiin sopimuksiin edellyttävätkin. Uudistushalu osoittaa lainsäätäjän tahtoa yrittää ymmärtää seksuaalirikosten todellista luonnetta myös rikosoikeudellisesta näkökulmasta. Jos uudistus toteutuu, se tuo mukanaan haasteita esitutkinnalle ja näytön esittämiseksi pääkäsittelyssä. Nämä haasteet eivät kuitenkaan saa vaikuttaa itse lainsäädännön uudistamiseen.

Helsingin poliisilaitos pitää arviomuistiossa esitettyjä muutostarpeita perusteltuina säännösten kokonaisuudistuksen kannalta. Poliisilaitos pitää seksuaalirikoslainsäädännön yhtenä keskeisenä uudistamisperiaatteena henkilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden parempaa turvaamista. Lainsäädännöstä tulisi mahdollisuuksien mukaan poistaa sellaiset esteet, joiden arvioidaan vähentävän esimerkiksi nuorten tyttöjen halukkuutta rikosilmoituksen tekemiseen. Naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisohjelman mukaisesti tulisi myös parantaa rikosten käsittelyprosessia uhrin kannalta. Väkivaltaisen lasten seksuaalisen hyväksikäytön tulisi olla tuomittavaa sekä raiskauksena että hyväksikäyttönä. Rangaistuskäytäntöä tulisi ohjata niin, että ratkaisuja voitaisiin yleisesti yhteiskunnassa pitää oikeudenmukaisina. Tämä korostuu erityisesti törkeiden rikosten osalta silloin, kun käytetään lieventämisperusteita tai arvioidaan rangaistuksen mittaamista. Myös erityisesti lapsiin ja vähentyneesti puolustuskykyisiin tai riippuvaisissa

asemassa oleviin kohdistettujen tekojen paheksuttavuutta tulisi korostaa ja lainsäädäntöä tältä osin selkeyttää.

Suomen tuomariliitto ry:n näkemyksen mukaan tiiviiseen tahtiin tehtävien muutosten ohella tarvitaan seksuaalirikossääntelyn kokonaisvaltaista tarkastelua. Seksuaalirikosten uudistamisen jatkotyössä tulee siten kiinnittää huomiota myös koko seksuaalirikossääntelyn kokonaisuuteen ja tarkastella kaikki muutostarpeet samalla kertaa.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että muistio on laadittu ansiokkaasti monesta näkökulmasta ja käyttäen laajasti hyväksi oikeusvertailun keinoin saatua tietoa. Tämä on luontevaa ottaen huomioon, että raiskausrikoksiin liittyvät lainsäädännölliset muutostarpeet johtuvat osin kansainvälisiin sopimuksiin perustuvista velvoitteista. Oikeus seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja integriteettiin kuuluu perus- ja ihmisoikeuksiin, joita tulee suojata mm. kriminalisoinnein.

Suomen Lakimiesliitto pitää esitettyjä uudistuksia yleisesti ottaen kannatettavina.

Suomen Syyttäjähdistys ry:n käsityksen mukaan arviomuistiossa esille tuotujen seikkojen (yhteenveto kohdat 1–6 s. 95) jatkovalmistelu on kannatettavaa. Edelleen mikäli jatkovalmistelussa vastoin arviomuistion linjauksia raiskauksena rangaistavan käyttäytymisen alaa laajennetaan, on syytä huomioida, että esitutkintaan ja sitä kautta syyteharkintaan ja tuomioistuinkäsittelyyn tulevien rikosepäilyjen määrä olennaisesti kasvaa ja tämä on myös huomioitava syyttäjälaitoksen resursoinnissa. Jatkovalmistelussa on syytä kiinnittää huomiota tunnusmerkistöjen selvyyteen riippumatta sääteletävän valinnasta. Nykyisin voimassaoleva RL 20 luvun 5 § on hyvä esimerkki siitä, kun tunnusmerkistö on liian vaikeaselkoinen ja "elämälle vieras", se on jäänyt käytännössä lähes kuolleeksi kirjaimeksi (kuten arviomuistiossa todettu s. 69), vaikka tosiasiallista suojan tarvetta kuitenkin juuri 16–18 -vuotiaisen kohdalla on koko ajan olemassa.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta toteaa, että oikeusministeriön arviomuistio sisältää lähtökohtaisesti kannatettavia uudistusehdotuksia. Seksuaalirikoslainsäädännön uudistamisen yhteydessä olisi kuitenkin neuvottelukunnan mielestä pohdittava nykyistä painokkaammin, miten parisuhteessa tapahtuneen seksuaalisen väkivallan tunnistamista ja tunnustamista voitaisiin vahvistaa. Tekorikollisuuden tarkastelu on usein pistemäistä ja sopii huonosti parisuhteessa pitkään jatkuvaan väkivaltaan, joka liittyy keskeisesti vallan väärinkäyttöön, toisen kontrollointiin ja alistamiseen. Tähän väkivallan jatkumoon kuuluu usein myös puolisoon kohdistuva seksuaalinen väkivalta.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry toteaa, että seksuaalirikoksia koskeva lainsäädäntö kaipaa monia uudistuksia, joten on hyvä, että asia on nyt käynnistynyt oikeusministeriössä.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto katsoo, että arviomuistion alaikäisiä rikoksen uhreja koskevat ehdotukset ovat perusteltuja ja vahvistavat lasten ihmisoikeussuojaa. Liitto muistuttaa, että lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevassa lainsäädännössä on riittävästi huomioitava lapsen erityisen haavoittuva asema rikoksen uhrina. Lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyy aina aikuisen vallankäyttöä, väkivaltaa ja manipulaatiota. Lapsi on suojaton rikoksia vastaan ja kykenemätön puolustamaan oikeuksiaan.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto toteaa, että YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa ottamaan huomioon lapsen edun ensisijaisena ratkaisuperusteena kaikissa lapsia koskevissa lainsäädännöllisissä toimissa. Myös seksuaalirikoksia koskevien lainsäädäntömuutosten yhteydessä on huolehdittava siitä, että lainsäädäntöön valitaan ne lainsäädäntövaihtoehdot, jotka toteuttavat parhaiten lasten etua ja lasten perus- ja ihmisoikeuksia. Eduskunnan lakivaliokunta (LaVM 43/2010 vp) on viitannut lapsen oikeuksien sopimukseen ja katsonut, että seksuaalirikosten uhreiksi joutuville lapsille ja heidän läheisilleen on järjestettävä auttamis- ja tukiohjelmia. Liitto katsoo, että tällaisiin tarpeisiin ja velvoitteisiin on kiinnitettävä huomiota jo seksuaalirikoksia koskevan aineellisen lainsäädännön valmistelun yhteydessä eikä jättää näitä lapsen elämään käytännössä merkittävästi vaikuttavia asioita jälkikäteen ja erikseen tarkasteltaviksi.

Professori Johanna Niemi katsoo arviomuistion olevan tervetullut aloite keskustelulle raiskauksen määrittelystä lainsäädännössä. Sen keskeiset ehdotukset ovat kannatettavia, ja osa niistä voidaan toteuttaa nopeastikin. Raiskauksen tunnusmerkistöä, rajanvetoa muihin seksuaalirikoksiin sekä rangaistusasteikkoja koskevat uudistukset edellyttävät enemmän periaatekeskustelua.

Professori Pekka Viljanen toteaa, että rikosasian vastaajan oikeusturvanäkökohtien pohdinta ei ole muistiossa saanut sen ansaitsemaa käsittelyä. Viljanen katsoo, että mikäli suostumuksen puuttumista painotetaan raiskausrikosten keskeisenä elementtinä, vastaajan oikeusturvan tarve korostuu huomattavasti nykytilanteeseen verrattuna.

Viljanen toteaa, että julkisuudessa on aika ajoin käyty keskustelua raiskausrikosten liian alhaiseksi katsotusta rangaistustasosta. Keskustelu viriää yleensä jonkin yksittäistapausten pohjalta. Asian arvioimista vaikeuttaa se, etteivät ratkaisut ole julkisia, eikä tapausten yksityiskohdista ja rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavista seikoista siten ole käytettävissä riittävästi tietoa. Tästä huolimatta Viljanen on sitä mieltä, että yleisemminkin väkivaltarikosten, joiden yksityiskohdista ja tuomioperusteista on saatavissa tietoa, ja muiden henkilön kohdistuvien rikosten rangaistustasossa todella on moittimisen aihetta. Jos nykyisten säännösten mukaan tuomittavat rangaistukset olisivat ankarampia, mihin rangaistusasteikot erittäin hyvin antaisivat mahdollisuuden, paine tunnusmerkistöjen muuttamiseen olisi huomattavasti vähäisempi. Syyttävä sormi on siten suunnattava ensisijaisesti tuomioistuimiin. Ne eivät käytä asianmukaisesti sitä valtaa, minkä laki niille suo. Raiskauksen maksimirangaistus on 6 vuotta vankeutta. Käytännön tuomiot eivät ole lähelläkään sitä.

3 Yksityiskohtainen lausuntopalaute

3.1 Sukupuoliyhteyteen pakottamisena rangaistavien tekojen siirtäminen rikoslain 20 luvun 1 §:n alle

Muistiossa esitetään, että nykyisin rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaan sukupuoliyhteyteen pakottamisena rangaistavat teot siirrettäisiin rikoslain 20 luvun 1 §:ään. Näin ollen nämä kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdyt raiskausrikkokset olisivat jatkossa rikosnimikkeeltään ”raiskauksia”.

Lausunnonantajista **sosiaali- ja terveysministeriö, eduskunnan oikeusasiamies, Poliisihallitus, lapsiasiavaltuutettu, Helsingin poliisilaitos, Pohjois-Karjalan poliisilaitos, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry, Amnesty Internationalin Suomen osasto, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, professori Johanna Niemi, professori Pekka Viljanen, Exit – pois prostituutiosta ry sekä Naisjärjestöjen Keskusliitto ry** kannattavat ehdotusta. **Sisäasiainministeriön poliisiosasto, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Helsingin käräjäoikeus, Oulun käräjäoikeus, Keski-Suomen syyttäjänvirasto, Suomen tuomariliitto ry, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta ja professori Johanna Niemi** arvostelevat ehdotusta.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto katsoo, että sukupuoliyhteyteen pakottamisen tunnusmerkistön siirtäminen on sinällään kannatettavaa ja se samalla koventaisi nykyisen RL 20 luvun 3 §:n mukaisen teon enimmäisrangaistusta. Sisäasiainministeriö kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että nykyisen rikoslainsäädännön mukainen ilmaisu "lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty" tulisi esitetyn siirron yhteydessä poistaa, sillä raiskausta koskevan kriminalisoinnin lähtökohtana on ollut ja tulee olla asianomistajan seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Yleisesti tai tapauskohtaisesti arvioiden ei voi olla käsillä tekijöitä, jotka lieventävät seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkausta.

Juuri ainakin tästä johtuen on oikeuskäytännöstä julkisuuteen noussut tapauksia, joissa on perusteltu RL 20 luvun 3 §:n mukaisen teon tunnusmerkistön täyttymistä esimerkiksi väkivallan määrällä tai sen muodolla, lyöntien kerroilla, teon kestoajalla tai tapahtumamerkeillä. Tämä on ollut omiaan horjuttamaan luottamusta kriminalisoinnin peruslähtökohtaan, seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen. Huomioitavaa on myös se, että kyseinen RL 20 luvussa 3 §:ssä käytetty ilmaisu ja siihen liittyvä systematiikka pitää edelleen vääristyneesti ja korostuneesti huomion rikosprosessin asianomistajassa ja hänen tekoa edeltäneessä menettelyssään, joka voi olla omiaan vaikuttamassa asianomistajan halukkuuteen saattaa asia rikosprosessiin.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että rikosten paheksuttavuutta ja tekojen itsemäärämisoikeuteen kohdistuvaa loukkausta ajatellen muutos lienee perusteltu. Oikeusasiamies kuitenkin katsoo, että lainsäädäntötekniisnä haasteena tulee olemaan muodostuvaan pykälään mahdutettavat useat vaihtoehtoiset tunnusmerkistöt, mikä ei ole omiaan lisäämään rikoslainsäädännöltä edellytettävää selkeyttä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto korostaa, että omaksutusta sääntelymallista riippumatta säännösten on oltava riittävän tarkkarajaisia. Olosuhteiden tai seikkojen, joiden vuoksi pätevän suostumuksen katsotaan puuttuvan, on käytävä riittävän selkeästi ilmi säännöksistä sekä niitä koskevista lain esitöistä. Rikoslain 20 luvun 3 §:n 2 momentissa tarkoitettun uhkaamisen suhdetta painostamiseen tulisi pohtia. Säännöksen tulisi kattaa tilanteet, joissa asianomistajaa ei suoranaisesti uhata, vaan kyse on pikemminkin painostamisesta.

Lisäksi Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin ja 4 §:n 2 momentin tulisi nykyistä selvemmin kattaa tilanteet, joissa uhri on tosiasiallisesti puolustuskyvytön esimerkiksi tilanteen yllätyksellisyydestä tai nuoresta iästään johtuvan hämmennyksen vuoksi olematta kuitenkaan säännöksen tarkoittamassa ja sanan varsinaisessa merkityksessä avuttomassa tilassa.

Tässä yhteydessä olisi Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan myös aiheellista tarkemmin pohtia, tulisiko lainsoveltamisen yhtenäisyyden varmistamiseksi lakiin ottaa nimenomaisia mainintoja rikoslain 20 luvun 3 §:ssä tarkoitetuista ”muista seikoista”, jotka väkivallan tai uhkauksen vähäisyyden ohella ovat raiskauksen lievyyttä kokonaisuutena arvioitaessa huomioitavia seikkoja. Teon törkeysarvioinnissa vaikuttavat seikat ovat arvosidonnaisia, jolloin myös niiden merkitys teon törkeysarvostelussa vaihtelee lainsoveltajasta riippuen.

Helsingin käräjäoikeuden mukaan ei ole erityisiä perusteita raiskausrikossäännösten muutoksille. Käräjäoikeus katsoo, että muistiossa ei ole esitetty sellaisia syitä, joiden perusteella selkeää ja toimivaa rikosten porrastamista kolmeen eri törkeysluokkaan omiin pykäliinsä tulisi myöskään raiskausrikoksen osalta muuttaa. Muistion kohdassa 5.2.1 esitetyt, jossain määrin kielelliset syyt eivät ole riittävän painavia syitä jo siitäkään syystä, että kielellisesti ja nimikkeenä perustekomuotoa (20 luvun 1 §:n raiskaus) lievempi tekemuoto eli 20 luvun 3 §:n pakottaminen sukupuoliyhteyteen on vakiintunut. Tunnuksmerkistön mukaisesti kysymys on raiskauksesta, rikosnimikkeessä käytetty sana ”pakottaminen” ilmaisee teon oikeudettomuuden ja rikosnimike muutoinkin kuvaa hyvin tunnuksmerkistön mukaisen raiskausrikoksen. Mikäli rikosnimikkeen muutosta tältä osin kuitenkin pidetään perusteltuna, pitää käräjäoikeus joka tapauksessa parempana vaihtoehtona nykyisen rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaisen rikoksen säilyttämistä edelleen omassa pykälässään.

Oulun käräjäoikeuden käsityksen mukaan rikoslain 20 luvun 3 §:n tarkoittaman menettelyn siirtämisessä raiskaus-rubriikin alle olisi kyse puhtaasti signaalivaikutuksesta. Oulun käräjäoikeus ei täysin ymmärrä tällaista ratkaisua, koska rikoslain 20 luvun 3 §:n teonkuvauksessa kuitenkin lausutaan raiskauksesta. Käräjäoikeus ei ole lainsoveltajan näkökulmasta nähnyt ongelmaa tässä kolmiportaisessa järjestelmässä muulta kuin rangaistuksen mittaamisen osalta, koska myös raiskausrikoksia tulee voida arvioida niiden vakavuuden suhteen. Sukupuoliyhteyteen pakottamista koskevan säännöksen rangaist-

tusmaksimi on jo alun perin säädetty liian lieväksi; sen olisi tullut olla vähintään neljä vuotta vankeutta. Jos koko teonkuvaus siirrettäisiin raiskaus-nimikkeeseen alle ja rangaistusmaksimi olisi raiskauksen maksimi, tämä ongelma tietysti poistuisi. Käräjäoikeus pitää kuitenkin kannatettavampana vaihtoehtona pakottaminen sukupuoliyhteyteen -rubriikin säilyttämistä rikoslain 20 luvun 3 §:ssä ja sen rangaistusmaksimin korottamista neljään vuoteen.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto pitää muutosta tarpeellisena. Nykyisen 3 §:n sanamuoto ”kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdystä raiskauksesta” on epäonnistunut. On syytä harkita, tarvitaanko erityistä ”lievän raiskauksen” säännöstä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että asetetaan eri asemaan ne asianomistajat, jotka vastustavat fyysisesti tekoa ja ne, jotka alistuvat säästyäkseen muulta väkivallalta.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos näkee erittäin tärkeänä ja tarpeellisena sen, että nykyisin rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaan sukupuoliyhteyden pakottamisena rangaistavat teot siirrettäisiin rikoslain 20 luvun 1 §:n alle. Poliisilaitos pitää erittäin tärkeänä sitä, että lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdyt raiskausrikokset olisivat jatkossa rikosnimikkeiltään ”raiskauksia”.

Suomen tuomariliitto ry toteaa, että tuomioistuinkäytännössä rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaisen sukupuoliyhteyden pakottamista koskevan tunnusmerkistön soveltamisessa on epäilemättä tiettyä varovaisuutta. Tämä johtuu osaksi säännöksen sanamuodosta. Säännöksen soveltaminen edellyttää sitä, että tuomioistuimen tulee katsoa raiskauksen tehdyn kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa.

Tuomariliitto katsoo, että siirretäänkö sukupuoliyhteyden pakottamista koskevan sääntelyn sisältö osaksi raiskausta koskevaa sääntelyä tai ei, jatkotyössä rikoslain 20 luvun 3 §:n säännös tulee ottaa joka tapauksessa tarkemman tarkastelun kohteeksi. Tämä johtuu siitä, että säännöksessä ei ole nyt otettu huomioon raiskausta koskevassa sääntelyssä tapahtuneita muutoksia. Raiskausta koskevaa sääntelyä on muutettu muun ohella sääntämällä rangaistavaksi tiedottomassa tai avuttomassa tilassa olevan henkilön kanssa tapahtuva sukupuoliyhteys. Tässä samassa yhteydessä rikoslain 20 luvun 3 §:n sisältöä ei ole kuitenkaan arvioitu uudestaan. Pakottamista sukupuoliyhteyden koskevaa rangaistussäännöstä voitaisiin sanamuodoltaan muuttaa myös siihen suuntaan, että kysymys olisi raiskauksen asemesta pakottamisesta sukupuoliyhteyteen, jos raiskausta ei voitaisi pitää kokonaisuutena arvioiden sillä tavoin vakavana kuin rikoslain 20 luvun 1 §:ssä tarkoitetaan. Tällöin lähtökohtana olisi raiskaus, mutta ryöstösäännöksen (RL 31:1 § 4 mom) tapaan teon arvostelu siirtyisi erityisen siirtosäännöksen perusteella lievempään tunnusmerkistöön, jos raiskaus ei olisi kokonaisuutena arvioiden vakava.

Tuomariliitto ei pidä kuitenkaan perusteltuna sitä, että rikoslain 20 luvun 3 §:n sisältö siirrettäisiin osaksi raiskausta koskevaa sääntelyä. Tämä johtaisi siihen, että samassa rangaistussäännöksessä olisi useita rangaistusasteikkoja ja sääntelytekniikka muistuttaisi ennen rikoslain kokonaisuudistusta vallinnutta tilannetta. Tuomariliitto katsoo, että rikoslain 20 luvun 3 §:n sisältöä ja mahdollisesti myös rikosnimikettä tulee kehittää, mutta tämä ei edellytä rikoslain 20 luvun 3 §:n sisällön siirtämistä osaksi raiskausta koskevaa rikoslain 20 luvun 1 §:n sääntelyä.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry toteaa, että parisuhteessa tapahtunut väkivalta saatetaan herkästi tulkita sukupuolilyhteyteen pakottamiseksi. Tästäkin syystä ehdotus siirtää sukupuolilyhteyteen pakottaminen osaksi raiskauksen perustunnusmerkistöä on kannatettava.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että nykyisin sukupuolilyhteyteen pakottamisena rangaistavien tekojen siirtäminen rikosnimikkeeseen raiskaus alle todennäköisesti vastaisi yleistä oikeustajua.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää ehdotettua sukupuolilyhteyteen pakottamispykälän siirtoa osaksi raiskauksen perustunnusmerkistöä riittämättömänä. Sukupuolilyhteyteen pakottaminen raiskauksen lievänä tekemuotona on varsin ongelmallinen, sillä toisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ohittaminen sukupuolilyhteyteen pakottavana tekona ei neuvottelukunnan näkemyksen mukaan voi koskaan olla lievä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta esittääkin sukupuolilyhteyteen pakottamista koskevan RL 20:3:n 1 momentin poistamista. Perustekomuotoisen raiskauksen rangaistusasteikko on varsin joustava (1-6 vuotta vankeutta), ja se mahdollistaa myös sellaisten tekojen käsittelyn, jotka aiemmin olisivat tulleet sovellettaviksi sukupuolilyhteyteen pakottamispykälän mukaan.

Neuvottelukunta toteaa, että yleinen rikoslain systematiikka ei edellytä kolmiportaista törkeysasteikkoa. Muutos olisi merkityksellinen erityisesti lähi- ja parisuhteissa tapahtuvien raiskausten määrittelyn kannalta. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että lähi- ja parisuhteissa tapahtuvaan seksuaaliseen väkivaltaan on pystyttävä puuttumaan aiempaa tehokkaammin ja ymmärrystä siihen liittyvistä erityispiirteistä on vahvistettava niin lainsäädäntöä uudistamalla kuin viranomaisia kouluttamalla.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry pitää ehdotusta erittäin kannatettavana. Raiskausten uhrien yhdenvertaisuuden nimissä muutos olisi hyvä tehdä mahdollisimman pian. Raiskauskriisikeskuksen käytännön työssä on havaittu vuosien varrella, että sukupuolilyhteyteen pakottamisen eli ns. lievän raiskauksen tunnusmerkistö on käytännössä epäselvä ja johtaa helposti oikeuskäytännön epäyhtenäisyyteen, ennustamattomuuteen ja uhrien eriarvoiseen asemaan.

Raiskauskriisikeskus toteaa, että ns. lieväksi raiskaukseksi voidaan helposti yksipuolisesti katsoa teot, joissa ei ole käytetty voimakasta fyysistä väkivaltaa. Tunnusmerkistössä mainitaan muun muassa uhkaus eli, jos ”uhkaus on ollut vähäistä”, pakottaminen sukupuolilyhteyteen on mahdollista. Uhkaus ei missään olosuhteissa voi Raiskauskriisikeskuksen käsityksen mukaan olla vähäistä, jos tätä termiä käytetään, eikä edes vähäisenä ainakaan hyväksyttävä peruste lieventää tekoa. Esimerkiksi alistuminen, lamaan-tuminen, pelko, auktoriteettiasema tai teon yllätyksellisyys ovat voineet johtaa siihen, että fyysisen väkivallan merkkejä ei synny uhrin alistuessa raiskaukseen. Jos raiskaukseen liittyy uhkausta, se tulee tulkita raiskaussykälän (RL 20 luku 1 § tai 2 §) mukaisesti. Siten on aivan oikein siirtää sukupuolilyhteyteen pakottamista tarkoittava pykälä raiskausta koskevaan rikoslain 20 luvun 1 §:ään.

Amnesty Internationalin Suomen osasto toteaa, että muistiossa ehdotetut muutokset korjaisivat epäkohtia, joihin Amnesty on kiinnittänyt huomiota lukuisissa eri lausunnoissa, raporteissa ja muissa julkisissa kannanotoissa viime vuosien aikana. Amnestyn Suomen osasto kannattaa arviointimuistiossa esitettyjä ehdotuksia.

Professori Johanna Niemi toteaa ehdotuksen tarkoituksen eli tekojen moitittavuuden alleviivaamisen olevan hyvä, mutta toteutusta kannattaa vielä harkita. Sukupuoliyhteyteen pakottamisen tunnusmerkistö on epälooginen siltä osin kuin kysymyksessä on väkivalta tai sillä uhkaaminen. Jos väkivalta tai uhkaaminen on siinä määrin vakavaa, että toinen henkilö joutuu vastoin tahtoaan sukupuoliyhteyteen, ei väkivaltaa tai uhkausta voi pitää lievänä. Myöskään vammaisen, tiedottoman jne. henkilön tilaa hyväksikäytteen tehty teko ei ole lievä. Sen vuoksi 3 §:n 1 momentin mukainen pakottaminen sukupuoliyhteyteen voitaisiin Niemen mielestä poistaa kokonaan. Jos poistaminen on liian radikaalia, muistiossa ehdotettu siirto 1 §:ään on kannatettava.

Niemi toteaa, että rikoslain systematiikka ei edellytä kolmiportaista törkeys porrastusta. Perusmuotoisen raiskauksen minimi on vuosi vankeutta eikä sitä ehdoteta korotettavaksi. Tilanne on toinen Ruotsissa, jossa perusmuotoisen raiskauksen minimi on kaksi vuotta vankeutta, ja siitä on sen vuoksi vaikeaa tuomita ehdollista rangaistusta. Jos raiskauksen perustunnusmerkistöksi tulee suostumuksen tai tahdonmuodostuksen puute, 3 §:n 2 momenttia ei tarvita. Muussa tapauksessa se tulee säilyttää, joko raiskauksen lievä tekemuotona tai nykyiseen tapaan eri pykälässä.

Professori Pekka Viljanen kannattaa RL 20:3:ssa tarkoitettujen tekojen siirtämistä (lieventävien asianhaarojen vallitessa tehtyinä) raiskauksina rangaistaviksi. Raiskaus tarkoittaa normaalissa kielenkäytössä sukupuoliyhteyteen pakottamista. Pakottamiseen taas sisältyy normaalin kielenkäytön mukaan väkivaltaa tai uhkaamista, joka voi olla muullakin kuin väkivallalla uhkaamista. Viljanen ei näe riittävää syytä poiketa rikolaisista tästä normaalista kielenkäytöstä. ”Pakottaminen sukupuoliyhteyteen” on kuitenkin tarpeettoman kaunisteleva ilmaisu. On aivan oikein kutsua asiaa sen oikealla nimellä eli käyttää rikosnimikkeenä raiskausta silloin, kun kyse on sukupuoliyhteyteen pakottamisesta. Viljanen toteaa, että erillisen lievemman rangaistusasteikon muodostaminen RL 20:1:n sisälle merkitsisi sekin tosin tavanomaisesta lainsäädäntötekniikasta poikkeamista, mutta ei pidä sitä merkittävänä epäkohtana.

Naisjärjestöjen Keskusliitto ry puoltaa sitä, että sukupuoliyhteyteen pakottamiseksi kutsuttu teko siirrettäisiin raiskausta koskevaan pykälään.

Exit – pois prostituutiosta ry kannattaa rikoslain 20 luvun uudistamista siten, että sukupuoliyhteyteen pakottamisena rangaistavat teot siirretään RL luvun 20 1 §:ään.

3.2 Seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistavien sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen siirtäminen rikoslain 20 luvun 1 §:n alle raiskauksiksi

Muistiossa esitetään, että nykyisin rikoslain 20 luvun 5 §:n mukaan seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistavat asemaa hyväksikäyttäen tehdyt *sukupuoliyhteyden* sisältävät teot siirrettäisiin rikoslain 20 luvun 1 §:n alle raiskauksiksi. Muutos tarkoittaisi näiden tekojen siirtymistä ankarampien rangaistusasteikkojen piiriin.

Lausunnonantajista **sisäasiainministeriön poliisiosasto, sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoasiainministeriö, eduskunnan oikeusasiamies, Poliisihallitus, lapsiasiavaltuutettu, Oulun käräjäoikeus, Keski-Suomen syyttäjänvirasto, Helsingin poliisilaitos, Pohjois-Karjalan poliisilaitos, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry, Amnesty Internationalin Suomen osasto, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, professori Johanna Niemi, Exit – pois prostituutiosta ry** sekä **Naisjärjestöjen Keskusliitto ry** kannattavat ehdotusta. **Valtakunnansyyttäjänvirasto, Helsingin käräjäoikeus, Suomen tuomariliitto ry** ja **professori Pekka Viljanen** arvostelevat ehdotusta.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto katsoo, että seksuaalisena hyväksikäyttönä tehdyn sukupuoliyhteyden sisältävän teon tunnusmerkistön siirtäminen on sinällään kannatettavaa.

Ulkoasiainministeriö kannattaa ehdotusta, mutta toteaa kuitenkin, että usein tällaisissa tilanteissa ei tarvita lainkaan väkivaltaa, vaan jo uhrin haavoittuva asema yksin altistaa hänet raiskausrikokselle. Ulkoasiainministeriö esittääkin harkittavaksi, tulisiko tällainen uhrin haavoittuvan aseman tai uhrin riippuvuussuhteen hyväksikäyttö ottaa huomioon raiskausrikoksen törkeäksi tekevänä seikkana. Ulkoasiainministeriö myös toteaa, että mainittu siirto RL 20 luvun 1 §:n piiriin parantaisi lasten suojaa, kuten arviomuistiossakin päätellään.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa muutoksen olevan perusteltu rikosten paheksuttavuutta ja tekojen itsemääräämisoikeuteen kohdistuvaa loukkausta ajatellen. Useat vaihtoehdotiset tunnusmerkistöt muodostuvat lainsäädäntötekhniseksi haasteeksi tässäkin tapauksessa.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että ehdotetun muutoksen yhteydessä tulisi pohdita, onko rikoslain 20 luvun 5 §:ssä rangaistaviksi säädettyjen tekojen määrittelyssä ja suhteessa toisiinsa tarkistamisen varaa. Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentti on soveltamisalaltaan laajempi ja kattaa kokonaisuudessaan 5 §:n 3 kohdan tarkoittamat tilanteet, minkä vuoksi 5 §:n 3 kohta voitaisiin poistaa kokonaan.

Valtakunnansyyttäjänvirasto kiinnittää myös huomiota rikoslain 20 luvun 5 §:ssä käytettyyn ilmaisuun ”taivuttaa”. Usein minkäänlaista taivuttamista ei tarvita asianomistajan saamiseksi sukupuoliyhteyteen. Säännös tulisi Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan muuttaa muotoon ”joka asemaansa hyväksi käyttäen on sukupuoliyhteydessä tai ryhtyy muuhun...”. Myös säännöksen 1 momentin 4 kohta on ongelmallinen edellyttäessään, että tekijä käyttää törkeällä tavalla hyväkseen asianomistajan erityistä riippuvuutta tekijästä. Säännöksen ensimmäisessä lauseessa oleva ilmaisu ”asemaansa hyväksikäyttäen” pitää jo sinällään sisällään asianomistajan tekijään nähden vallitsevan riippuvuussuhteen hyväksikäyttöä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että mikäli esitetyin tavoin rikoslain 20 luvun 3 ja 5 §:ien tarkoittamat teot sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen osalta siirretään yhden rikosnimikkeen alle, vaarana on, että säännöksestä tulee raskas ja vaikeaselkoinen. Valtakunnansyyttäjänvirasto pitääkin kolmiportaisen jaottelun säilyttämistä suotavana.

Lapsiasiavaltuutettu toteaa, että rikoslain 20 luvun 5 §:n sisältämien tekojen siirtäminen rikoslain 1 §:n mukaisten raiskausrikosten alle olisi omiaan vahvistamaan erityisesti 16–17 -vuotiaiden lasten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaa.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että sisällöllisesti raiskaussäännöksen laajentamista aikaisemmin seksuaalisena hyväksikäyttönä arvioituihin tekoihin, mikäli ne sisältävät sukupuoliyhteyden, on pidettävä jossain määrin ongelmallisena. Tämä koskee myös jo tehtyä rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin muutosta (495/2011) ja samassa yhteydessä kumottua rikoslain 20 luvun 5 §:n 2 momenttia. Raiskaussäännös on perusteltua varata vakavimmille seksuaalirikoksille, missä tekijän syyllisyys erityisesti korostuu. Tärkeää on, että käytännössä ilmenevien, luonteeltaan toisistaan huomattavasti poikkeavien tekojen rikosoikeudellisessa arvioinnissa tapaukseen liittyvät yksilölliset piirteet ja olosuhteet voidaan riittävässä määrin ottaa huomioon. Sukupuoliyhteyden rikosoikeudellinen käsite kattaa monia tekotapoja ja sitä ehdotetaan muistiossa edelleen laajennettavaksi. Todetun perusteella ei ole perusteltua pitää lähtökohtana, että sukupuoliyhteyden sisältävässä rikoksessa on aina kysymys raiskauksesta. Rikollisen teon moitittavuus ja sen sisältämä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus on otettavissa huomioon myös ja ennen kaikkea rangaistuksen mittaamisen kautta.

Rikosnimikkeellä on merkityksensä säännökseen sisältyvän rangaistusasteikon myötä, eli mitä tuomioistuimien voi rikoksesta tuomita rangaistukseksi. Rangaistusasteikot ovat kuitenkin osin päällekkäisiä, esimerkiksi seksuaalisesta hyväksikäytöstä on mahdollista tuomita rangaistus rangaistusasteikon yläpäästä ja siten ylittää raiskaussäännöksessä asetettu minimi. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan ei ole erityisiä perusteita raiskausrikossäännösten muutoksille.

Oulun käräjäoikeus katsoo, että uudistus on kannatettava signaalivaikutuksen näkökulmasta. Raiskauksen perusmuotosäännös muodostuisi jo tällä uudistuksella kohtuullisen runsaaksi sisällöltään. Lainsäädäntöteknisesti tällainen ratkaisu lienee helpompi kuin se, että voimassa olevan rikoslain 20 luvun 5 §:n rangaistusmaksimia korotettaisiin, koska pykälän pitäisi tällöin ilmeisesti sisältää kaksi eri latitudia, toinen muille tekoavuille ja toinen sukupuoliyhteyden sisältävälle hyväksikäytölle.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto toteaa, että seksuaalisena hyväksikäyttönä nykyisin rangaistavien sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen siirtäminen ainakin osittain raiskaussäännöksen alle selkeyttää 20 luvun rakennetta. Luvun 5 §:n mukaisten tekojen moitittavuus perustuu kohteena olevan henkilön alistaiseen asemaan tai puolustuskyvyttömyyteen, kuten nykyisen 20 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetty toisen puolustuskyvyttömyyden hyväksikäyttö. Säännöksissä on osin päällekkäisyyttä. Myös sakkorangaistuksen mahdollisuuden poistuminen on aiheellinen muutos.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos pitää erittäin tärkeänä, että nykyisin seksuaalisina hyväksikäyttöinä rangaistavat asemaa hyväksikäyttäen tehdyt sukupuoliyhteyden sisältävät teot siirrettäisiin myös rikoslain 20 luvun 1 §:n alle raiskauksiksi.

Suomen tuomariliitto ry toteaa, että seksuaalista hyväksikäyttöä koskevissa teoissa on kysymys tekijän asemaansa perustuvasta uhrin taivuttamisesta sukupuoliyhteyteen kanssaan. Tuomariliitto toteaa, että nämä seksuaaliset hyväksikäyttörikokset ovat vakavia rikoksia, mutta luonteeltaan ne eroavat perinteisesti raiskauksina pidetyistä rikoksista. Erityisesti tämä ero korostuu niissä seksuaalista hyväksikäyttöä koskevissa tilanteissa, joissa uhrin tiedostamisessa ja ymmärryksessä ei ole vikaa. Tuomariliitto toteaa, että jatkovalmistelussa tulee huolellisesti pohtia, mitkä seksuaalisen hyväksikäytön tekotavat ovat sellaisia, että ne on syytä sisällyttää raiskausta koskevaan tunnusmerkistöön. Tällainen siirto voisi olla perusteltua rikoslain 20 luvun 5 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdan tilanteissa. Samalla on kuitenkin pidettävä silmällä törkeän raiskauksen kvalifiointiperusteita, joihin on kaavailtu uudeksi kvalifiointiperusteeksi raiskauksen kohdistumista alle 18-vuotiaaseen. Tällöin seksuaalisen hyväksikäyttörikoksen tekotapojen siirtäminen osaksi raiskausta voisi johtaa siihen, että teko täyttäisi samalla törkeän raiskauksen tunnusmerkistön. Näin ollen aikaisemmin teko, jossa rangaistusmaksimi oli 4 vuotta vankeutta, tulee jatkossa arvioitavaksi törkeänä raiskauksena, jonka rangaistusasteikko on vankeutta 2–10 vuotta. Tällainen muutos tulee tehdä vain perusteellisen pohdinnan tuloksena eikä Tuomariliiton näkemyksen mukaan arviomuistiossa ole esitetty tällaiseen muutokseen riittäviä perusteita.

Tuomariliitto toteaa, että seksuaalisen hyväksikäyttörikoksen tekotapojen siirtäminen osaksi raiskausta koskevaa rangaistussäännöstä tulee jatkossa pohtia perusteellisesti, eikä nyt ole esitetty riittäviä perusteita tällaisen muutoksen tekemiseen.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että ehdotus vaikuttaisi perustellulta ottaen erityisesti huomioon rikoslain 20 lukuun vuonna 2011 tehdyt muutokset (SK 495/2011). Vuoden 2011 muutosten seurauksena nykyinen oikeustila on jossain määrin hämmäntävä verrattaessa ns. asemaan perustuvaa seksuaalisen hyväksikäytön rangaistavuutta muuhun aiemmin seksuaalisena hyväksikäyttönä ja vuoden 2011 uudistuksen jälkeen raiskauksena rangaistaviin tekoihin.

Asianajajaliitto toteaa, että tällä hetkellä ns. asemaan perustuva seksuaalinen hyväksikäyttö, joka käsittää sukupuoliyhteyden, mutta kohdistuu esim. laitoksessa olevaan henkilöön, on rangaistavaa seksuaalisena hyväksikäyttönä, josta vähimmäisrangaistua on sakkoa (RL 20:5). Samalla muu aiemmin seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistua teko, joka sisältää sukupuoliyhteyden ja jossa käytetään hyväksi esim. toisen sairautta, pelkotilaa tai muuta avutonta tilaa, on vuonna 2011 tehdyn lainsäädäntöuudistuksen jälkeen

---

rangaistava raiskauksena, josta vähimmäisrangaistus on vuosi vankeutta. Raiskauksen ja seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöissä tuntuu olevan myös mahdollisuus päällekkäisyyteen, joka voi heikentää oikeudenkäytön ennakoitavuutta. Kuten muistiossa esitetään, olisi tärkeää tarkistaa kyseessä olevaa sääntelyä.

Professori Pekka Viljanen toteaa, että ei kannata tätä ehdotusta. ”Virhettä” ei pidä korjata toisella, normaalin kielenkäytön mukaisia käsitteitä sekoittavalla virheellä. Tosin ei ole aihetta olettaa, että vuonna 2011 tehtyyn raiskaustunnusmerkistön laajennukseen nyt puututtaisiin.

3.3 Törkeää raiskausta koskevan rikoslain 20 luvun 2 §:n täydentäminen

Muistiossa esitetään, että törkeää raiskausta koskevaa rikoslain 20 luvun 2 §:ää täydennettäisiin niin, että raiskauksen kohdistuminen alle 18-vuotiaaseen henkilöön lisätään teon törkeäksi tekeviin pykälän 1 momentin kvalifiointiperusteisiin. Samalla pykälään tehtäisiin kaksi teknisluonteista muutosta.

Lausunnonantajista **sisäasiainministeriön poliisiosasto, sosiaali- ja terveysministeriö, eduskunnan oikeusasiamies, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Poliisihallitus, lapsiasiavaltuutettu, Oulun käräjäoikeus, Keski-Suomen syyttäjänvirasto, Helsingin poliisilaitos, Pohjois-Karjalan poliisilaitos, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Syyttäjähdistys ry, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry, Amnesty Internationalin Suomen osasto, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, professori Johanna Niemi, professori Pekka Viljanen, Exit – pois prostituutiosta ry ja Naisjärjestöjen Keskusliitto ry** kannattavat lapsia koskevaa ehdotusta. **Helsingin käräjäoikeus ja Suomen tuomariliitto ry** eivät kannata mainittua ehdotusta.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto yhtyy arviomuistiossa esitettyyn näkemykseen siitä, että lapsiin kohdistuneet raiskaukset tulisi kvalifiointiperusteella sisällyttää aina törkeään raiskaukseen.

Sosiaali- ja terveysministeriö tukee esitystä siitä, että alle 18-vuotiaiden raiskaus katsottaisiin aina törkeäksi tekemuodoksi. Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että myös vammaisiin kohdistunut raiskaus tulisi aina katsoa törkeäksi tekemuodoksi. Suomen allekirjoittama YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus velvoittaa toimimaan vammaisten henkilöiden haavoittuvan aseman huomioiden.

Eduskunnan oikeusasiamies katsoo, että törkeän tekemuodon tunnusmerkistön täydentäminen niin, että raiskauksen kohdistuminen lapseen lisätään kvalifiointiperusteisiin, on perusteltua muun muassa lasten erityisen suojelun tarpeella.

Valtakunnansyyttäjänvirasto yhtyy ehdotuksen osalta muistiossa esitettyyn. Lisäksi Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että säännöksen ilmaisu ”useat” on tuottanut tulkintavaivauksia. Ilmaisua tulisi muuttaa muotoon ”kaksi tai useampi”.

Lapsiasiavaltuutettu toteaa, että rikoslain 20 luvun 2 §:n kvalifiointiperusteisiin lisättävä kohta, jonka mukaan raiskauksen kohdistuminen lapseen tekee teosta törkeän, olisi omiaan vahvistamaan erityisesti 16–17-vuotiaiden lasten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaa.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että muistiossa ei esitetä erityisen painavia syitä uuden kvalifiointiperusteiden lisäämiselle. Käytännössä muutos voisi johtaa epätydyttävään tilanteeseen esimerkiksi siinä tapauksessa, että sekä tekijä ja uhri ovat alaikäisiä ja seu-

rustelevat tai ovat aikaisemmin seurustelleet keskenään. Samoin ongelmalliseksi voisi osoittautua säännöksen suhde rikoslain 20 luvun 6 §:n 2 momentin mukaiseen 16 vuoden suojaikärajaan, ja onko myöskään lähtökohtaisesti perusteltua arvioida oikeudellisesti eri tavalla teon kohdistuminen 17- ja 18-vuotiaisiin henkilöihin.

Muistiossa todetusti oikeuskäytännöstä saatavat tiedot tukevat lapsiin kohdistuvien raiskausrikosten vakavaa luonnetta, sillä teon kohdistuminen alaikäiseen on käytännössä lähes aina teon moitittavuutta ja tekijän syyllisyyttä korostava seikka, ja otetaan huomioon rangaistusta ankaroittavana tekijänä.

Käräjäoikeuden käsityksen mukaan ehdotetut muutokset eivät parantaisi alaikäisen asemaa verrattuna nykysääntelyyn, mutta voisivat käytännön soveltamistilanteissa joiltain osin olla ongelmallisia.

Oulun käräjäoikeus kannattaa alle 18-vuotiaaseen kohdistuneen raiskauksen sisällyttämistä törkeän raiskauksen teonkuvaukseen. Tätä puoltaa se, että lapsiin kohdistuvat rikokset voidaan aivan hyvin katsoa olevan seksuaalirikosten joukossa erityisasemassa. Lasten tulee näiltäkin osin olla valtiovallan erityissuojelussa ja tämä olisi signaali siitä.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto pitää törkeää raiskausta koskevia muutosehdotuksia aiheellisina. Jos ”lievä raiskaus” säilytetään erillisessä tunnusmerkistössä, lakitekstissä ei tarvinne erikseen tämentää, ettei tätä tekoa samanaikaisesti voida katsoa törkeäksi raiskaukseksi.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos pitää tärkeänä sitä, että törkeää raiskausta koskevaa rikoslain 20 luvun 2 §:ää täydennettäisiin muistiossa esitetyin tavoin.

Suomen tuomariliitto ry:n käsityksen mukaan alle 18-vuotiaaseen kohdistuvan raiskauksen lisääminen kvalifointiperusteeksi saattaa johtaa eräisiin tekijän tahallisuuden arvioinnin kannalta hankaliin tilanteisiin. Tekijän tahallisuuden tulee kattaa myös kvalifointiperusteet, ja uhrin ikää koskeva vaatimus kohdistuu teon olosuhteisiin. Muissa kvalifointiperusteissa on puolestaan kysymys tekijän valitsemasta tekotavasta ja siten erilaisesta kvalifointiperusteesta kuin uhrin ikä. Esimerkiksi julkisella paikalla tapahtuvassa raiskauksessa, jossa tekijä ja uhri ovat toisilleen entuudestaan tuntemattomia, oikeudenkäynnissä todistelu voi keskittyä yksin tekijän tietoisuuteen uhrin iästä. Tällöin 17-vuotiaan erottaminen esimerkiksi 19-vuotiaasta ei ole erityisen helppoa tehtävä ulkoisista tekijöistä päätellen. Syyte törkeästä raiskauksesta saattaisi siten kaatua tekijän tahallisuuden puuttumisen perusteella. Toki tekijä tuomittaisiin rikoslain 20 luvun 1 §:n mukaisesta raiskauksesta.

Tuomariliitto ei arviomuistiossa esitetyillä perusteilla näe tarkoituksenmukaiseksi sitä, että törkeää raiskausta koskevaan säännökseen lisättäisiin kvalifointiperusteeksi raiskauksen kohdistuminen alle 18-vuotiaaseen henkilöön.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää ehdotusta kannatettavana. Yhdistys kuitenkin katsoo, että kvalifointiperusteisiin pitäisi lisätä myös tekijän ja uhrin välinen läheinen suhde.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että ehdotus tuntuisi yleisen oikeustajun mukaiselta ratkaisulta.

Suomen Lakimiesliitto katsoo, että arviomuistion esitys on sinällään kannatettava. Jatkovalmistelussa on kenties syytä vielä erikseen avata kyseisen uudistuksen suhdetta mahdolliseen tilanteeseen, jossa lähes samanikäiset tekijä ja uhri ovat seurustelusuhteessa, uhri on iältään esimerkiksi 17-vuotias ja kyseessä on teko, joka nykyainsäädännön mukaan täyttäisi sukupuoliyhteyden sisältävän seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa ehdotusta, että raiskauksen kohdistuminen alaikäiseen tekisi lähtökohtaisesti raiskauksesta törkeän. Neuvottelukunta korostaa, että kvalifiointiperusteen tulee koskea kaikkia alle 18-vuotiaita YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen määritelmän mukaisesti. Lisäksi alaikäisten tehokas suojele aikuisten heihin kohdistamilta seksuaalisilta teoilta edellyttäisi lainlaatijalta nimenomaista mainintaa siitä, että teon kohdistuminen alaikäiseen ei tarvitse olla tahallista vaan tekijän tuottamus riittää.

Lähisuhteissa koettu seksuaalinen väkivalta on uhrilleen erityisen traumatisoivaa. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta ehdottaakin, että raiskauksen kvalifiointiperusteisiin lisättäisiin tekijän ja uhrin välinen suhde, jolloin esimerkiksi parisuhteessa tapahtunut teko voitaisiin katsoa lähtökohtaisesti törkeäksi raiskaukseksi. Lisäksi uhrin haavoittuvan aseman hyväksikäyttäminen tulisi ottaa nykyistä painokkaammin huomioon arvioitaessa raiskauksen törkeysasteikkoa.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry kannattaa ehdotusta sellaisenaan.

Amnesty Internationalin Suomen osasto katsoo, että muistiossa ehdotettu lapsen kohdistuvan raiskauksen määrittely törkeäksi on merkittävä lainsäädännöllinen parannus. Törkeyden kvalifiointiperusteisiin olisi hyvä sisällyttää myös muita, uhrin kannalta merkittäviä olosuhteita. Arvioitaessa rikoksen törkeyttä olisi otettava huomioon myös tekijän ja uhrin välinen läheinen suhde. Lukuisat ihmisoikeusnormit ja sopimukset painottavat, että rikoksen tekijän ja uhrin suhde ei saa lieventää tuomiota tai johtaa lievempien rikosnimikkeiden valintaan, koska tämä asettaa kaikki lähisuhteissaan väkivaltaa tai väkivallan uhkaa kokeneet eriarvoiseen asemaan suhteessa muunlaisissa olosuhteissa rikoksen uhreiksi joutuneihin. Sen sijaan tiedetään, että lähisuhteissa tapahtuva seksuaalinen väkivalta on uhrille erittäin traumatisoivaa, etenkin toistuessaan. Myös teon toistuminen olisi otettava raiskauksen törkeyttä arvioitaessa huomioon.

Lastensuojelun Keskusliitto tukee mainittua muutosesitystä.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto pitää kannatettavana muistioon sisältyvää ehdotusta, jonka mukaan alle 18-vuotiaaseen henkilöön kohdistuva raiskaus olisi aina törkeä raiskaus.

Professori Johanna Niemi toteaa, että olisi tärkeää käydä keskustelua siitä, tulisiko kvalifiointiperusteissa korostua enemmän seksuaalisen loukkauksen vakavuus. Esimerkiksi uhrin haavoittuva asema voisi olla peruste pitää tekoa törkeänä. Samoin tekojen

pitkäkestoisuus tai suunnitelmallisuus olisi aiheellista mainita törkeysperusteena. Lain muutoksen perusteluissa olisi syytä tuoda selkeästi esiin, että kaikki sukupuolitaudit ovat vakavia sairauksia. Vakavat psyykkiset seuraukset eivät välttämättä ole sairauksia tai niitä ei tunnisteta sellaisiksi. Keskustelua olisi syytä käydä siitäkin, miten uhrin raskaus tulee esiin törkeysperusteissa.

Professori Pekka Viljanen katsoo, että raiskauksen kohdistuminen lapseen on muistiossa ehdotetuin tavoin asianmukaista ottaa yhdeksi kvalifointiperusteeksi. Viljanen kannattaa myös muistiossa (s. 76) esitetyin perustein ehdotusta, että tahallisuuden mainitsemisesta RL 20:2.1:n 1 kohdassa luovutaan. Siirrettäessä sukupuoliyhteyteen pakottaminen ehdotetuin tavoin raiskauspykälän yhteyteen on, kuten muistiossa on (s. 76) todettu, tarpeen rajata törkeää raiskausta koskevassa säännöksessä oleva viittaus raiskaukseen niin, ettei säännöksen alaisuuteen nyt siirrettäviksi ehdotettuja tapauksia voida arvioida törkeiksi raiskauksiksi. Sääntely olisi muutoin sisäisesti ristiriitaista.

Naisjärjestöjen Keskusliitto ry pitää erittäin tärkeänä sitä, että raiskauksen kohdistuminen alle 18-vuotiaaseen henkilöön lisättäisiin rikoslain 20 luvun 2 §:ään kvalifointiperusteiden joukkoon.

Exit – pois prostituutiosta ry kannattaa ehdotusta, mutta lisää, että erityisesti lasta koskevissa seksuaalirikoksissa rikosoikeudellinen tahallisuus tulisi korvata tuottamuksellisuuden määritelmällä.

3.4 Sukupuoliyhteyden määritelmän laajentaminen

Muistiossa esitetään, että rikoslain 20 luvun 10 §:n 1 momentissa olevaa sukupuoliyhteyden määritelmää muutettaisiin niin, että se käsittäisi myös esineellä tai muulla ruumiinosalla kuin peniksellä tapahtuvan tunkeutumisen peräaukkoon. Muutos koskisi raiskausrikosten lisäksi niitä muitakin rikoslain 20 luvun säännöksiä, joissa nykyisin käytetään kyseistä määritelmää.

Lausunnonantajista **sisäasiainministeriön poliisiosasto, sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoasiainministeriö, eduskunnan oikeusasiamies, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Poliisihallitus, lapsiasiavaltuutettu, Helsingin käräjäoikeus, Oulun käräjäoikeus, Keski-Suomen syyttäjänvirasto, Helsingin poliisilaitos, Pohjois-Karjalan poliisilaitos, Suomen tuomariliitto ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry, Amnesty Internationalin Suomen osasto, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Exit – pois prostituutiosta ry sekä Naisjärjestöjen Keskusliitto ry** kannattavat ehdotusta. **Professori Johanna Niemi ja professori Pekka Viljanen** esittävät säännökseen muutoksia.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto pitää kannatettavana sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamista ja sen ulottamista muihin seksuaalirikosnimikkeisiin, esimerkiksi törkeään lapsen hyväksikäyttöön.

Ulkoasiainministeriö kiinnittää huomiota siihen, että nykyisen rikoslain sukupuoliyhteyden määritelmän mukaan saattavat varsin vakavatkin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaukset ja seksuaalissävytteiset väkivallanteot tulla arvioitaviksi RL 20 luvun 4 §:n mukaisena pakottamisena seksuaaliseen tekoon. Tällaiset teot saattavat kuitenkin nöyryyttävyytensä, kivuliaisuutensa ja muiden uhrille negatiivisten vaikutustensa johdosta olla täysin raiskaukseen verrattavissa, jolloin niitä tulisi myös arvioida samasta rikosoikeudellisesta konstruktiosta ja rangaistusasteikosta lähtien. Muutoinkin nykyisen rikoslain käsittämä sukupuoliyhteyden määritelmä vaikuttaisi olevan suppeampi kuin esimerkiksi Euroopan neuvoston naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn yleissopimuksen määritelmä. Sen vuoksi ulkoasiainministeriö kannattaa arviomuistiossa ehdotettua rikoslain sukupuoliyhteyden määritelmän tarkistamista edellä mainittuja seikkoja silmällä pitäen.

Eduskunnan oikeusasiamiehen mukaan esitetty muutos on perusteltu. Lienee selvää, että ehdotetut määritelmät voivat olla uhrin kokemana yhtä lailla itsemääräämisoikeuden kohdistuvina loukkaavia ja nöyryyttäviä kuin voimassa olevan lain mukainen teko.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, ettei sillä ole huomauttamista sukupuoliyhteyden määritelmän muuttamisen osalta.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että rikoslain 20 luvun 10 §:n 1 momentin sukupuoliyhteyden määritelmä on varsin laaja ja sinänsä myös sukupuolineutraali. Yleiskielessä tai ei-oikeustieteellisessä keskustelussa ei sormella tapahtuvaa tunkeutumista naisen suku-

puolielimeen välttämättä pidetä sukupuoliyhteytenä. Näin kuitenkin on voimassaolevan rikoslain määritelmäsäännöksen mukaan, määritelmän kaventamista ei liene vakavasti missään esitetty. Sitä vastoin määritelmän laajentamista puoltaa se, että riippumatta siitä, onko tunkeutuminen vaginaalinen vai anaalinen, kysymys on vakavasta itsemääräämisoikeuden loukkauksesta eikä tekojen toisistaan poikkeavalle rikosoikeudelliselle arvioinnille ole perusteita.

Oikeuskäytännössä varsin tavanomainen asiaryhmä on seksuaalirikokset, missä kysymys on homoseksuaalisesta kanssakäymisestä ja joissa sukupuoliyhteyden määritelmän vuoksi raiskaussäännökset eivät tule sovellettaviksi. Esimerkiksi tapauksissa, missä kysymys on osin vasta seksuaalista identiteettiä etsiviin nuoriin kohdistuvista suunnitelmallisista rikoksista (nettipedofilia), on vaikea nähdä, miksei esimerkiksi esineellä tapahtunut tunkeutuminen olisi yhtä paheksuttavaa ja uhrin kannalta vahingollista kuin sukupuolielimellä tapahtuva tunkeutuminen. Käräjäoikeus katsookin, että rikoslain 20 luvun sukupuoliyhteyden määritelmän tarkistamista on muistiossa ehdotetusti pidettävä perusteltuna ja myös aiheellisena.

Oulun käräjäoikeus katsoo, että ehdotus on sopusoinnussa kansainvälisen rikostuomioistuimen linjanvedon kanssa siitä, että raiskaus on ”rikos ihmisyyttä vastaan” eikä vain naiseutta vastaan. Nykyisessä suomalaisessa lainsoveltamisessa se, ettei peräaukko ole sukupuolielin, on estänyt esimerkiksi esineellä miehen peräaukkoon tunkeutumisen tuomitsemisen raiskauksena. Käräjäoikeus pitää tämän tyyppistä menettelyä kuitenkin pääsääntöisesti seksuaalirikoksena, minkä vuoksi määritelmäsäännöksen uudistaminen tähän suuntaan olisi edistysaskel kohti tasa-arvoa sekä uhrilähtöistä näkökulmaa näiltäkin osin.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto katsoo, että esitetty sukupuoliyhteyden määritelmämuutos on aiheellinen.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos pitää erittäin tärkeänä sitä, että sukupuoliyhteyden määritelmää muutettaisiin ehdotetulla tavalla.

Suomen tuomariliitto ry kannattaa rikoslain 20 luvun 10 §:n 1 momentin mukaisen sukupuoliyhteyden määritelmän täsmentämistä arviomuistiossa esitetyllä tavoin siten, että myös muulla kuin sukupuolielimellä tapahtuva tunkeutuminen peräaukkoon katsotaan sukupuoliyhteydeksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa ehdotettua sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamista. Tällaisen teon määrittely seksuaaliseen tekoon pakottamiseksi tai pahoinpitelyksi on riittämätön, eikä se ole millään tapaa oikeasuhtainen, kun otetaan huomioon teolla aiheutettu seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus sekä teon kivuliaisuus ja nöyryyttävyys.

Neuvottelukunta esittää pohdittavaksi, voitaisiinko määritelmää uudistaa yksityiskohtaisen luetteloinnin sijaan siten, että se ohjaisi ottamaan laintulkinnassa huomioon nykyistä paremmin teon vakavuuden seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksen näkökulmasta. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksen vakavuus tulisi ottaa nykyistä painokkaammin huomioon myös kvalifiointiperusteiden muotoilussa.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry toteaa, että jos sukupuoliyhteyden yksityiskoh-
taista määritelmää pidetään tarpeellisena, ehdotettu lisäys on kannatettava.

Lastensuojelun Keskusliitto toteaa, että sukupuolielimeen ja peräaukkoon tunkeutumi-
sen asettaminen samaan asemaan on perusteltua, jotta esimerkiksi poikiin ja tyttöihin
kohdistuvat seksuaalisen koskemattomuuden loukkaukset saadaan tuomittua samanlai-
sin perustein samantasoisiin rangaistuksiin. Toisaalta myös tyttöihin kohdistuvat teot
saadaan johdonmukaisemmin rangaistua niiden vakavuuden ja loukkaavuuden mukaan.
Lastensuojelun Keskusliitto tukee tätä muutosesitystä.

Professori Johanna Niemi toteaa, että sukupuoliyhteys ja kehoon tunkeutuminen on
erittäin vakava loukkaus. Todellisuudessa esiintyy kuitenkin muitakin erittäin vakavasti
seksuaalista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta loukkaavia tekoja. Sukupuo-
lihteyden määritelmän kasuistisen täydentämisen sijasta raiskauksen tunnusmerkistöön
tulisi sisällyttää teot, jotka seksuaalisen integriteetin ja itsemääräämisoikeuden loukka-
uksen vakavuuden puolesta on rinnastettava sukupuoliyhteyteen.

Professori Pekka Viljanen toteaa, että jo nykyisen RL 20:10.1:n sukupuoliyhteyden
määritelmän voidaan sanoa olevan käsitteen ns. luonnollista merkitystä laajempi. Muis-
tioon sisällytetyn ehdotuksen mukaan määritelmä etäännyisi siitä edelleen. Viljanen ei
pidä tätä asianmukaisena. Olisi ehdottomasti toivottavaa, ettei yleisesti tunnettuja ja
käytettyjä käsitteitä määriteltäisi laissa niiden normaalimerkityksestä poikkeavalla ta-
valla. Sinänsä voidaan olla yhtä mieltä siitä, että myös ehdotuksessa tarkoitettun menet-
telytavat voivat olla merkitykseltään sukupuoliyhteyteen rinnastuvia. Viljanen katsoo,
että ehdotettua muutosta parempi ratkaisu olisi säätää erillisessä momentissa tyyliin
”Mitä sukupuoliyhteydestä on säädetty, koskee myös...”

Naisjärjestöjen Keskusliitto ry ja Exit – pois prostituutiosta ry pitävät uudistusta tär-
keänä.

3.5 Nykyisin rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaan rangaistavan rikoksen enimmäisrangaistuksen korottaminen

Muistiossa esitetään, että enimmäisrangaistus rikoslain 20 luvun 3 §:n mukaisesta pakottamisesta sukupuoliyhteyteen eli lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdystä raiskauksesta korotettaisiin kolmesta vuodesta neljään vuoteen vankeutta.

Lausunnonantajista **sisäasiainministeriön poliisiosasto, sosiaali- ja terveysministeriö, eduskunnan oikeusasiamies, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Poliisihallitus, lapsiasiavaltuutettu, Oulun käräjäoikeus, Keski-Suomen syyttäjänvirasto, Helsingin poliisilaitos, Pohjois-Karjalan poliisilaitos, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Syyttäjähdistys ry, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry, Amnesty Internationalin Suomen osasto, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, professori Johanna Niemi, professori Pekka Viljanen, Exit – pois prostituutiosta ry sekä Naisjärjestöjen Keskusliitto ry** kannattavat ehdotusta. **Helsingin käräjäoikeus** ei pidä muutosta tarpeellisena.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että sukupuoliyhteyteen pakottamista koskevan säännöksen soveltamisen kannalta enimmäisrangaistuksen pidentämistä ei ole pidettävä erityisen merkityksellisenä: rikoksen vanhentumiseen sillä ei ole vaikutusta ja toisaalta taas vallitsevassa rangaistuskäytännössä sukupuoliyhteyteen pakottamisesta ei käytännössä tällöinkään tuomittane yli kolmen vuoden rangaistuksia. Mikäli raiskausrikoksesta oikeudenmukaiseksi rangaistukseksi arvioidaan yli kolmen vuoden vankeusrangaistus, ei tekoa enää voida katsoa kokonaisuudessaan arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehdyksi, vaan kysymys on tällöin (perusmuotoisesta) raiskauksesta.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto katsoo, että mikäli lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty raiskaus nimikkeenä säilyy, on sen enimmäisrangaistuksen korottaminen aiheellinen muutosehdotus.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos pitää enimmäisrangaistuksen korottamista kannatettavana.

Professori Pekka Viljanen toteaa, että kannattaa ehdotusta muistiossa (s. 82–83) esitetyn perustein.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry toteaa, että jos lainsäätäjä pitää tärkeänä määrittellä lakiin eri rangaistusasteikkoja raiskausta tarkoittavan 1 §:n sisällä, raiskauskriisikeskus puoltaa arviomuistiossa ehdotettua korottamista neljään vuoteen erikseen määritellyissä tapauksissa.

3.6 Syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevien rikoslain 20 luvun 11 ja 12 §:n kumoaminen

Muistiossa esitetään, että syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevat rikoslain 20 luvun 11 ja 12 §:t kumottaisiin, jolloin myös kaikki aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset tulisivat virallisen syytteen alaisiksi eikä asianomistajan vakaa tahto voisi enää estää syytteen nostamista raiskauksesta.

Lausunnonantajista **sisäasiainministeriön poliisiosasto, sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoasiainministeriö, eduskunnan oikeusasiamies, Valtakunnansyyttäjänvirasto, lapsiasiavaltuutettu, Oulun käräjäoikeus, Keski-Suomen syyttäjänvirasto, Helsingin poliisilaitos, Pohjois-Karjalan poliisilaitos, Suomen tuomariliitto ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Suomen Asianajajaliitto, Suomen Lakimiesliitto, Suomen Syyttäjähdistys ry, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry, Amnesty Internationalin Suomen osasto, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, Lastensuojelun Keskusliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, professori Johanna Niemi, professori Pekka Viljanen, Exit – pois prostituutiosta ry** sekä **Naisjärjestöjen Keskusliitto ry** kannattavat ehdotusta. **Helsingin käräjäoikeus** ei pidä mainittujen pykälien kumoamista tarpeellisena.

Sisäasiainministeriön poliisiosasto toteaa, että syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevien 20 luvun 11 ja 12 §:ien kumoaminen voisi vähentää mahdollista asianomistajaan kohdistuvaa painostusta ja olisi näin ollen kannatettavaa.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa lainsäädännön muuttamista edellä kuvatulla tavalla ja toteaa, että se antaa merkittävän yhteiskunnallisen viestin kyseisten rikosten tuomittavuudesta.

Ulkoasiainministeriö toteaa, että RL 20 luvun 11 §:n mukainen syyteoikeuden riippuminen asianomistajan syyttämispyyntöstä pykälässä mainituissa rikoksissa sekä 12 §:n mukainen toimenpiteistä luopuminen raiskausrikoksen asianomistajan vakaasta tahdosta saattavat joissakin tilanteissa heikentää etenkin naispuolisten asianomistajien asemaa. Tämän vuoksi niistä luopumista olisi syytä harkita. Ulkoasiainministeriö tukee arviomuistion huomiota siitä, että mainittujen pykälien kumoamisen vastapainoksi rikosprosessin uhriystävällisyyteen tulee kiinnittää huomiota. Vaikka pykälä ei kumottaisikaan, rikosprosessia on joka tapauksessa syytä kehittää uhrilähtöisemmäksi ottaen huomioon seksuaalirikosten uhria nöyryyttävän ja häpäisevän luonteen.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että laajennettaessa virallisen syytteen alaisten tekojen alaa ja kumottaessa toimenpiteistä luopumista koskevia säännöksiä on vastapainoksi kiinnitettävä huomiota uhriystävälliseen ja uhrilähtöiseen rikosprosessiin. Yhtenä mahdollisuutena voitaisiin ehkä pohtia esitutkintalain 39 a §:n soveltamisalan laajentamista näihin rikoksiin, mikäli se oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen soveltamiskäytäntö huomioon ottaen poikkeustapauksissa painavin perusteisiin olisi mahdollista.

Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää muistiossa esitettyjä muutosehdotusta puoltavia seikkoja painavampina kuin vastaan puhuvia näkemyksiä.

Poliisihallitus katsoo, että mikäli syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevat rikoslain 20 luvun 11 ja 12 §:t kumottaisiin, huomiota tulee kiinnittää korostuneesti uhrin auttamiseen, suojelemiseen ja uhriystävälliseen sekä uhrilähtöiseen rikosprosessiin. Yksityisyyttä ja uhrin läheisiä uhkailutilanteissa suojaamalla kannustetaan tekemään rikosilmoituksia. Painostamismahdollisuudesta on kysymys erityisesti parisuhdeväkivallassa, jolloin korostuu usein sosiaali- ja terveydenhuollon avustamis- ja tukitoimenpiteiden saatavuus ja niiden jatkuvuuden turvaaminen.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että jo rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä oli voimakasta keskustelua asianomistajan tahdon merkityksestä. Tuossa yhteydessä esitetyt, muistiossa tarkemmin esille tuodut näkökohdat, eivät sinänsä ole menettäneet merkitystään. Yksiselitteisenä asianomistajan tahdon sivuuttamista asian käsittelyssä ei siten voida pitää. Sinänsä syyteoikeuden muutos tältä osin olisi nähtävissä osana syyttäjän syyteoikeuden yleistä laajentumista, kuten esimerkiksi lievän pahoinpitelyn osalta.

Käräjäoikeus katsoo, että syyteoikeuden muutoksella ei välttämättä olisi suuria käytännön vaikutuksia. Muistiossa todetusti seksuaalirikokset tulevat pääsääntöisesti ilmi uhrin poliisille tekemästä ilmoituksesta. Uhrin tahto saattaa ilmoituksen tekemisen jälkeen muuttua. Tapauksissa, missä näyttönä on asianomistajan kertomus ilman muuta syytetä tukevaa näyttöä ja asianomistaja ilmoituksen tekemisen tai esitutinnan aloittamisen jälkeen ilmoittaa, ettei halua tulla asiassa kuulluksi, ei asian selvittäminen enemmälti esitutkinnassa ole edes käytännössä mahdollista.

Riippumatta siitä, kuinka syyteoikeutta koskeva kysymys ratkaistaan, niin yksittäiseen seksuaalirikokseen liittyvät erityisolosuhteet puoltavat käräjäoikeuden mukaan edelleen 12 §:n mukaista syyttäjän mahdollisuutta jättää syyte nostamatta. Kaikissa tapauksissa yleinen tai myöskään asianomistajan etu ei ole asian käsitteleminen tuomioistuimessa.

Oulun käräjäoikeus toteaa, että käytännössä asianomistajan ”vakaan tahdon” selvittäminen on mahdotonta viranomaiselle. Tämän vuoksi siirtyminen virallisen syyteen alaisuuteen on puolustettavissa. Toiseksi asialla lienee myös kriminaalipoliittinen syy; valtiovallan tulee suhtautua aikuisiinkin kohdistuviin seksuaalirikoksiin väkivaltarikoksina, sillä kyse ei ole mistään ”yksityisasiasta”, kuten ei pääsääntöisesti rikoslain 21 luvun tarkoittamien väkivaltarikostenkaan osalta.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto katsoo, että kaikki rikoslain 20 luvun seksuaalirikokset on syytä muuttaa virallisen syyteen alaisiksi ja luopua toimenpiteistä luopumista koskevasta säännöksestä. Käytännössä seksuaalirikoksia saadaan harvoin selvitettyä ja oikeudessa näytettyä, ellei asianomistajan kertomusta ole. Asianomistajan asennoitumisella teon selvittämiseen on siten ratkaiseva merkitys riippumatta syyteoikeuden järjestelytavasta.

Helsingin poliisilaitos katsoo, että kaikki aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset tulisi saattaa virallisen syyttäjän alaisiksi teoiksi. Yhteiskunnan tulee suojata heikompia, vähentää uhrin kokemaa syyllisyyttä, jota prosessi osaltaan nykyisellään ei kaikilta osin tee, ja antaa törkeiden tekemuotojen osalta selkeä signaali tekojen paheksuttavuudesta.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos näkee tärkeänä ehdotuksen, jonka mukaan kumottaisiin syyteoikeutta ja toimenpiteistä luopumista koskevat pykälät, jolloin myös kaikki aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset tulisivat virallisen syytteen alaisiksi ja asianomistajan vakaa tahto ei enää voisi estää syytteen nostamista raiskauksesta.

Suomen tuomariliitto ry toteaa, että toimenpiteistä luopumista koskevaa säännöstä on sovellettu pääosin sellaisiin tapauksiin, joissa toimenpiteistä luopumista on voitu pitää perusteltuna. Mitään erityistä ongelmaa ei ole ollut sen suhteen, että syyttäjät olisivat luopuneet toimenpiteistä tilanteissa, joissa asianomistajan tahtoon olisi epäasiallisesti vaikutettu painostamalla tai muilla epäasiallisilla tavoilla.

Vaikka edellä todetuilla tavoin oikeuskäytännössä toimenpiteistä luopumista koskevan sääntelyn soveltaminen ei ole aiheuttanut suuria ongelmia, tuomariliitto pitää arviomiestiössä esitetyillä perusteilla kannatettavana sitä, että sääntelyä syyteoikeuden ja toimenpiteistä luopumisen osalta muutetaan. Tältä osin on kuitenkin huomattava se, että vaikka toimenpiteistä luopumista koskeva säännös kumottaisiin, tapausten päätyminen käräjäoikeuteen ei ole täysin selvää. Usein toimenpiteistä luopuminen on tapahtunut niissä tapauksissa, joissa kysymys on ollut raiskauksena lievimmistä teoista. Näissä ei usein ole muuta todistelua kuin asianosaisten kertomukset. Jos tekijä ja uhri ovat päätyneet teon jälkeen tapahtumista jonkinlaiseen sovintoon, asianomistaja ei välttämättä kerro tapahtumista mitään. Tällöin syyttäjät joutuneet tekemään syyttämättä jättämispäätöksen ”ei näyttöä” perusteella. Tilanne voi olla myös se, että asianomistaja ei kerro tapahtumista oikeudenkäynnissä. Tällöin syyksi lukeva tuomio ei voi perustua yksin asianomistajan esitutkinnassa antamaan kertomukseen, jos vastaajalla ei ole ollut mahdollisuutta kysymysten esittämiseen esitutkintavaiheessa.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää kaikkien raiskausrikosten muuttamista virallisen syytteen alaisiksi erityisen kannatettavana. Syyteoikeuden toteuttaminen on kysymys, josta löytyy varsin vähän tutkimustietoa. Oikeusministeriön tulisi yhdistyksen mukaan käynnistää tutkimus, jossa selvitetäisiin syyteoikeuden toteutumista ja syytteiden hylkäämistä seksuaalirikoksissa. Koulutusta toivotaan niin poliisille, syyttäjille kuin tuomareillekin.

Suomen Asianajajaliitto viittaa muistiassa todettuun siitä, että seksuaalirikokset jäävät usein piilorikollisuudeksi. On tavoiteltavaa, että niiden tutkiminen ei edellyttäisi asianomistajan rangaistusvaatimusta etenkin niissä tilanteissa, joissa asianomistajan tahdonmuodostus on puutteellinen tai häiriintynyt. Toisaalta kyse on asianomistajille hyvin raskaista rikosprosesseista ja vaarana saattaa olla se, että seksuaalirikosten uhrit eivät uskaltaisi enää nykyisessä määrin ilmoittaa tekoja poliisille siinä pelossa, ettei heillä olisi mahdollisuutta pysäyttää prosessin etenemistä omasta vakaasta tahdostaan, joten asiaa voi olla syytä vielä pohtia eri näkökulmista lievempien tekemuotojen osalta.

Suomen Lakimiesliitto toteaa, että esitys on sinällään kannatettava. Jatkovalmistelussa on kuitenkin kenties syytä vielä erikseen avata epäillyn rikoksen uhrin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja esitettävän uudistuksen välistä suhdetta tilanteessa, jossa epäillyn rikoksen uhrin vakaa tahto ei estä syytteen nostamista raiskauksesta sen jälkeen, kun asiasta on tehty ilmoitus viranomaisille.

Suomen Syyttäjähdistys ry toteaa ehdotuksen tarkoittavan sitä, että poliisin tutkittavaksi ja syyttäjän pöydälle syyteharkintaan tulevien juttujen määrä kasvaa. Mainitut rikosepäilyt ovat nimenomaisesti sellaisia, jotka edellyttävät näytön arviointia ja pääosin tulevat siis aina ainakin syyttäjälle asti. Edelleen juttulaadultaan kyse on vaativista juutuista. Ottaen huomioon nämä seikat, syyttäjien työmäärä tulee kasvamaan ja tämä on huomioitava resursoinnissa.

Syyttäjähdistys toteaa, että tässä yhteydessä on syytä myös kiinnittää huomioita erikoistumiseen (tällä hetkellä vain viisi erikoissyyttäjää henkilöön kohdistuvissa; erityisesti naisiin ja lapsiin kohdistuvissa rikoksissa). Kaikki rikosprosessin toimijat ovat osaltaan todenneet erikoistumisen hyväksi nimenomaisesti tässä rikoslajissa (seksuaalirikokset). Ottaen huomioon 1.6.2011 voimaantulleet muutokset lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa ja nyt tässä arviomuistiossa käsitellyt asiat sekä koko ajan poliisin tietoon tulevien juttujen kasvava määrä, on syytä pyrkiä lisäämään erikoissyyttäjien määrää siten, että jokaiseen syyttäjänvirastoon saataisiin ainakin yksi erikoissyyttäjä. Tätä puoltaa myös hallitusohjelmassa asetetut tavoitteet, sisäisen turvallisuuden ohjelma sekä oikeusministerin viimeaikaiset kannanotot koskien lapsiin kohdistuneiden rikosten käsittelemisestä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta pitää ensiarvoisen tärkeänä kaikkien seksuaalirikosten muuttamista virallisen syytteen alaiseksi sekä asianomistajan vakaantahdon pykälän poistamista. Uudistus on myös olennainen Suomea sitovan Euroopan Neuvoston naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan vastaisen yleissopimuksen toimeenpanon kannalta. Ehdotetuilla syyteoikeuden muutoksilla olisi uhrin oikeusturvaa vahvistava vaikutus.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry pitää ehdotusta rikoslain 20 luvun 11 ja 12 §:ien kumoamisesta kannatettavana.

Amnesty Internationalin Suomen osasto toteaa viime vuosina toistuvasti esittäneensä, että seksuaalirikosten tulisi olla kaikkienensa virallisen syytteen alaisia. Raiskauksen uhri voi kokea erityisen kuormittavaksi, jos hänen pitää päättää rikosprosessin jatkamisesta. Lisäksi asianomistajarikokset privatisoivat seksuaalista väkivaltaa. Amnestyn näkemys on, että seksuaalirikosten, erityisesti raiskausrikosten, seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvien rikosten ja alaikäisiin kohdistuneiden seksuaalirikosten asianomistajarikosstatus (tai syytteistä luopuminen vakaaseen tahtoon vedoten) on ristiriidassa niin CEDAW-sopimuksen, Pekingin toimintaohjelman, Euroopan ihmisoikeussopimuksen kuin due diligence -periaatteen kanssa. Amnestyn Internationalin Suomen osasto puoltaakin arviomuistion ehdotusta rikoslain 11 ja 12 §:ien kumoamisesta.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry toteaa pitkään kannattaneensa ja näin ollen puoltavansa lämpimästi sitä ehdotusta, että kaikki aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset tulevat virallisen syytteen alaisiksi ja asianomistajan nk. vakaa tahto ei enää estä syytteen nostamista raiskauksesta.

Professori Pekka Viljanen toteaa olevansa samaa mieltä muistiossa (s. 91) esitetyn kanssa siitä, että on vaikeaa löytää perusteluja sille erottelulle, jonka mukaan joidenkin rikosten kohdalla on rajoitettu virallisen syytteen alaisuutta ja joidenkin kohdalla annettu merkitystä uhrin vakaalle tahdolle. Kaikkien RL 20 luvun rikosten muuttamista virallisen normaaliin tapaan virallisen syytteen alaisiksi voidaan perustella myös sillä, että ei ole häpeällistä joutua rikoksen kohteeksi. Jos teko arvioidaan rikokseksi, niin vastuu ja häpeä on nimenomaan rikoksen tekijällä.

Viljanen toteaa, että joidenkin rikosten nykyisestä asianomistajarikos-ominaisuudesta luopumisella ei kuitenkaan ole syytä olettaa olevan kovin suurta käytännön merkitystä, koska asianomistajan tekemä ilmoitus poliisille on useimmiten se tapa, jolla rikos ylipäänsä tulee viranomaisten tietoon. Asianomistajaa voidaan painostaa jo tässä vaiheessa eli olemaan tekemättä ilmoitusta, eikä tilanteessa välttämättä auta se, että rikos on virallisen syytteen alainen. Merkitystä virallisen syytteen alaisuudella voi olla lähinnä sitä kautta, että asianomistaja, joka ei itse haluaisi syystä tai toisesta tehdä rikosilmoitusta, kertoo tapauksesta jollekulle tuttavalleen, joka sitten oma-aloitteisesti ja mahdollisesti jopa kertojan tahdon vastaisesti tekee ilmoituksen.

Naisjärjestöjen Keskusliitto puoltaa ehdotusta.

4 Muita lausunnoissa esiin nostettuja asioita

4.1 Raiskauksen määrittelemisen uhrin suostumuksen puuttumisen kautta ja muita raiskaussäännöksen kirjoittamistapaan liittyviä kysymyksiä

Sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoasiainministeriö, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Oulun käräjäoikeus, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry, Amnesty Internationalin Suomen osasto, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, professori Johanna Niemi, Naisjärjestöjen Keskusliitto ry sekä Exit – pois prostituutiosta ry kiinnittävät huomiota raiskauksen määrittelemiseen suostumuksen puuttumisen kautta.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että raiskausta koskevaa lainsäädäntöä tulee kehittää siten, että se korostaa nykyistä paremmin seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Tämän korostamiseksi sosiaali- ja terveysministeriö ehdottaa, että vielä harkittaisiin sitä, olisiko raiskauksen tunnusmerkistö perusteltua jatkossa rakentaa suostumuksen puutteen pohjalta.

Ulkoasiainministeriö toteaa, että seksuaalinen itsemääräämisoikeus on perustavaa laatua oleva ihmisoikeus, joka kuuluu kaikille ihmisille heidän sukupuoleensa, ikäänsä, seksuaaliseen suuntautumiseensa tai muihin seikkoihin katsomatta. Seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen kuuluu myös oikeus kieltäytyä seksuaalisesta kanssakäymisestä ja seksuaalisesta toiminnasta. Valtiolla on velvollisuus suojella kaikkia heihin kohdistuvilta seksuaalisen itsemääräämisen loukkauksilta, viime kädessä rikosoikeudellisin keinoin.

Ottaen huomioon Euroopan neuvostossa 11.5.2011 hyväksytyn naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn yleissopimuksen (CETS 210) asettamat velvoitteet sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen Euroopan ihmisoikeussopimusta koskeva tulkintakäytäntö, ulkoasiainministeriö esittää harkittavaksi, että vapaaehtoisen suostumuksen puute kirjoitettaisiin nimenomaisesti näkyviin rangaistussäännöksessä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että Suomi on 11.5.2011 allekirjoittanut naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen. Yleissopimuksen 36 artikla koskee seksuaalista väkivaltaa, raiskaus mukaan lukien. Artiklassa sopimuspuolille on asetettu velvollisuus säätää rangaistavaksi seksuaalinen tunkeutuminen toiseen henkilöön sekä muu seksuaalinen teko toisen kanssa ilman hänen suostumustaan. Artiklan 2 kohdassa todetaan, että henkilön olisi annettava suostumus vapaaehtoisesti vapaasta tahdostaan, mikä arvioi-

daan kulloistenkin olosuhteiden mukaan. Sopimuspuolten harkintaan on kuitenkin jätetty kansallisen lainsäädännön tarkka sisältö sekä tekijät, joiden ne katsovat estävän vapaasti annetun suostumuksen.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että seksuaalirikoksena rangaistavan käyttäytymisen ulkopuolelle jää tilanteita, joissa rikosoikeudellisesti ja myös siviilioikeudellisesti päteväenä pidettävää suostumusta sukupuoliyhteyteen tai seksuaaliseen tekoon ei ole. Esimerkkinä mainittakoon aikuiseen kohdistunut erehdyttäminen, viettely ja ilman suoraista uhkausta tapahtunut painostaminen sukupuoliyhteyteen tai seksuaaliseen tekoon, joissa kyse ei ole myöskään rikoslain 20 luvun 5 §:n 3 tai 4 kohdan tarkoittamista tilanteista.

Edellä sanottu ei kuitenkaan vielä merkitse sitä, että sukupuoliyhteyden tai seksuaalisen teon käsittävät teot tulisi säätää rangaistavaksi kaikissa niissä tapauksissa, joissa pätevä suostumus puuttuu. Kriminialisointitarvetta harkittaessa on kiinnitettävä huomiota muun ohella tekojen moitittavuuteen samoin kuin niihin liittyviin näyttöongelmiin. Mikäli rikollisten tekojen toteennäyttäminen tulisi kohtaamaan niin merkittäviä vaikeuksia, että rangaistussäännös jäisi käytännössä kuolleeksi kirjaimeksi, on syytä pohtia kyseisten tekojen jättämistä rangaistavuuden ulkopuolelle. Jos suostumuksen puute ei ole pääteltävissä mistään ulkonaisista seikoista, tekijän on käytännössä mahdotonta tietää, ettei suostumusta ole. Tekijältä puuttuu tällöin tahallisuus tai ainakin sen toteennäyttäminen on varsin vaikeaa tekijän vedotessa erehdykseen.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto katsoo, että raiskauksen tunnusmerkistöä tulisi täydentää siten, että kaikki oikeudeton, toisen tahdon vastainen pakottaminen tai alistaminen sukupuoliyhteyteen on rangaistavaa. Raikassäännöksellä suojataan seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja tavoitteena on, ettei säännösten väliin jäisi rankaisemattomien tekojen aluetta. Raiskauksen määrittelemisen uhrin suostumuksen puuttumisen kautta voi johtaa ongelmiin, joita muistiossa on kuvattu. Erillinen määritelmäsäännös ei syyttäjänviraston mukaan ole tarpeen, vaan tunnusmerkistötekijät tulee koota yhteen säännökseen.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että raiskaus tai seksuaalirikokset yleisemminkin määritellään nykyisin erityisesti uhrin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksiksi, kun ne aikaisemmin nähtiin lähinnä väkivaltarikoksina. Rikoslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin raiskauksen tunnusmerkistössä (puuttuvaa) suostumusta ei sinänsä nimenomaisesti mainita, mitä on osin pidetty ongelmallisena ja minkä on katsottu osoittavan raiskauksen edelleenkin nähtävän pääosin väkivaltarikoksena. Seksuaalista itsemääräämisoikeutta on toisaalta korostettu rikoslain 20 luvun uudistamisen yhteydessä niin julkisessa keskustelussa kuin lain esitöissäkin.

Voimassa olevan rikoslain seksuaalirikosten sääntelyssä on sisäinrakennettuna sukupuoliyhteyden tai seksuaalisen teon oikeudettomuus, toisin sanoen uhrin suostumuksen puute, mikäli hän sellaista voi edes pätevästi antaa. Muistiossa esille tuodusti (uhrin) suostumukseen liittyy kiinteästi myös (tekijän) tahallisuusarviointi - ja siihen liittyen myös näyttökysymykset. Tuomioistuimessa rikosoikeudenkäynnin yhtenä elementtinä siten aina on sen arvioiminen, onko ja missä laajuudessa suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen annettu (tai onko se peruutettu).

Edellä todetun perusteella suostumuksen nimenomainen nostaminen tunnusmerkistöön ei käräjäoikeudenkaan käsityksen mukaan ole tarpeen. Muistiossa todetusti raiskauksen määrittäminen rikoslain 20 luvussa jonkin muistiossa esitetyn mallin mukaisesti ilman uhrin suostumusta tapahtuvaksi teoksi ei myöskään selkiyttäisi lainsäädäntöä nykyisestä.

Oulun käräjäoikeuden näkemyksen mukaan Suomessa on jo hyvin laajasti säädetty rangaistavaksi vastoin toisen tahtoa tapahtuva sukupuoliyhteys, kun vuonna 2011 lainsäätäjät lisäsi raiskaukseksi myös puolustuskyvyttömän raiskauksen. Uudistuksen toisi nimenomaan lisämaininta: ”taikka muulla vastaavalla tavalla ilman kohteena olevan henkilön suostumusta”. Muistiossa kuitenkin katsotaan, että tällaisen lausuman lisääminen ei täyttäisi rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta johtuvaa tarkkuutta. Oulun käräjäoikeus on tästä eri mieltä ja katsoo, että ilman tällaista lisäystä ei todellisuudessa tapahdu mitään uudistusta nykyiseen sääntelyyn verrattuna.

Suomen tuomariliitto ry:n näkemyksen mukaan voimassa oleva raiskausta koskevan rangaistussäännöksen perusratkaisu on syytä säilyttää myös jatkossa, eikä Tuomariliitto kannata raiskausrikoksen muuttamista yksin suostumukselle rakentuvan mallin varaan (arviomuistio s. 65 ”Malli 3”). Normaalisessa aikuisten välisessä seksuaalisessa kanssakäymisessä osapuolten suostumusta ei nimenomaisesti ilmaista, vaan se ilmenee asianosaisten käyttäytymisestä konkludenttisesti. Osapuolten suostumukselle perustuva raiskaussääntelyn malli vaatisi varsin tarkan sääntelyn siitä, milloin kysymys ei ole lähtökohtaisesti uhrin aidosta suostumuksesta. Tuomariliitto kannattaa raiskausta koskevan sääntelyn uudistamista arviomuistiossa esitetyn mallin 1 pohjalta.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry toteaa, että ongelmana esitetyissä vaihtoehtoisissa malleissa on se, että tunnusmerkistöjen yhdistämistä ei käsitellä tässä yhteydessä. Suostumuksen puuttumisen kirjaaminen raiskaussäännökseen tulisi toteuttaa yhdessä väkivallan käyttämisen ja sillä uhkaamisen yksinomaisen merkityksen poistamisen kanssa raiskauksen tunnusmerkistöstä. Tällöin suostumuksen puuttumisen kirjaaminen lakiin ei jäisi vain symboliselle tasolle.

Yhdistys katsoo, että muistiossa ehdotettujen seksuaalirikosten tunnusmerkistöjen yhdistäminen raiskausrikoksiksi on kannatettavaa. Tunnusmerkistöjä yhdistettäessä tulisi kuitenkin irrottautua nykyisen sääntelytekniikan taustalla olevasta ajattelusta, jotta väkivallan merkitystä raiskausta määrittävänä tekijänä voitaisiin vähentää. Raiskaukseen voisi syyllistyä väkivaltaa tai sillä uhkaamista käyttäen myös esimerkiksi muulla tavoin pakottamalla, painostamalla tai uhkaamalla, sekä käyttämällä hyväkseen asemaansa tai toisen riippuvaa taikka alisteista asemaa. Suostumuksen ottaminen laissa keskeiseksi kriteeriksi parantaisi rikoksen uhrin asemaa. Näyttökysymysten vaikeutta ei pidä liioitella. Tekijän väkivallan käyttämisellä voisi edelleen olla merkitystä teon törkeysarvostelussa ja rangaistuksen mittaamisessa.

Suomen Asianajajaliitto toteaa, että teknisesti voisi olla hyvä pohtia sellaistaakin vaihtoehtoa, että itse raiskausrikosten tunnusmerkistöjen sanamuotoa muutettaisiin siten, että maallikkokin voisi ymmärtää suoraan raiskauksen kriminalisointisäännöksestä, mitä raiskauksella siinä tarkoitetaan, sillä sukupuoliyhteyden käsite raiskausta koskevassa

säännöksessä ei enää uudistuksen jälkeen välttämättä olisi yleisen kielenkäytön mukainen.

Suomen Lakimiesliitto katsoo, että arviomuistiossa esitetty ratkaisu olla määrittelemättä raiskausta uhrin suostumuksen kautta on perusteltu. Raiskauksen määrittelemisen uhrin suostumuksen puuttumisen kautta saattaisi muodostua käytännössä ongelmalliseksi muun muassa tahallisuuden kannalta; millä edellytyksin rikoksenteekijä on ollut tietoinen tai tietämätön uhrin suostumuksen puuttumisesta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että suostumuksen puute on otettava osaksi raiskausrikosten tunnusmerkistöä. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja yleisemmin ihmisoikeuksien suojan vahvistamisen kannalta olisi keskeistä, että suostumus mainittaisiin nimenomaisesti laintasolla. Tunnuksmerkistön muuttaminen suostumuksen huomioon ottavaksi vastaisi myös nykyistä paremmin kansainvälistä kehitystä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta katsoo, että suostumuksen puuttuminen on esitetty arviomuistiossa tarpeettoman monimutkaisena ja vaikeana määrittellä, jolloin myös sen sisällyttäminen lakitekstiin näyttäytyy mahdottomana. Neuvottelukunta huomauttaa, että mahdollisia tapoja säätää suostumuksen puuttumisesta on lukuisia, eivätkä sääntelyvaihtoehdot tyhjenny muistiossa esitettyyn kolmeen malliin. Vapaasta tahdosta annettu suostumus sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon on keskeinen yksilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojan kannalta. Siksi keskustelua erilaisista vaihtoehdoista sisällyttää suostumus raiskausrikosten tunnusmerkistöön on jatkettava.

Neuvottelukunnan kannan mukaan suostumuksen lisääminen keskeiseksi tunnusmerkistötekijäksi olisi omiaan parantamaan uhrin oikeusturvaa ja pakottaisi lainsoveltajaa ulottamaan tekohetkellä vallinneiden olosuhteiden tarkastelun huomattavasti nykyistä laajalaisemmaksi. Tällöin myös lain tasolla tuotaisiin julkilausuttuna toteamus sen puolesta, että uhrin tahdon murtaminen ei edellytä fyysisen väkivallan käyttämistä tai sillä uhkaamista. Lisäksi myös seksuaaliseen tekoon pakottamisen 2 momentti (RL 20:4) olisi aiheellista määrittellä suostumuksen puuttumista painottaen.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry toteaa, että jos suostumuksen puute määrittellään lainsäädännössä seksuaalirikosten lähtökohdaksi, se edellyttää koko seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun muuttamista. Uudistus yksinkertaistaisi pykälien sisältöä, ja varmasti sen myötä seksuaalirikosten tunnusmerkistöjä arvioitaisiin ihmisoikeusmyönteisemmin ja nykyaikaisemmin. Jos tällaisen kokonaisuutoksen valmistelu tässä vaiheessa hidastaisi arviomuistiossa esitettyjä muita uudistusehdotuksia, ajankohta kokonaisuudistukselle ei ole ehkä paras mahdollinen.

Kysymyksistä suurin tällä hetkellä käytännön työn näkökulmasta ja seksuaalirikosten uhrin kannalta on se, miten vakaviksi eri teot kuten raiskaukset arvioidaan. Ongelma näkyy selkeämmin siinä, että viranomaisten näkökulmasta törkeän raiskauksen tunnusmerkistö täyttyy kovin harvoin, ilman voimakasta fyysistä väkivaltaa tapahtunut raiskaus katsotaan helposti lieväksi raiskaukseksi eivätkä tuomitut rangaistukset anna todellista kuvaa teon vakavuudesta. Uhreille aiheuttavia psyykkisiä tai muita vakavia seurauksia ja tekojen nöyryyttävyyttä myös arvioidaan kovin eri tavoin. Suostumuksen puuttumista seksuaalirikosten tunnusmerkistötekijänä on pidettävä itsestään selvyytenä, vaikka sitä

ei erikseen ole kirjattu tunnusmerkistöihin. Oikea lähtökohta oikeudelliselle arvioinnille on se, että teko on loukannut toisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja että teko on tehty ilman hänen suostumustaan.

Amnesty Internationalin Suomen osasto katsoo, että suostumus-kriteerin kirjaaminen itse lakiin olisi merkittävä parannus, joka muuttaisi kansallista lainsäädäntöämme paremmin ihmisoikeusnormeja ja -suuntaviivoja vastaavaksi. Suostumuksen puuttumisen ottaminen laissa yhdeksi raiskausta määrittäväksi kriteeriksi parantaisi rikoksen uhrin asemaa. Tällöin myös lain tasolla tuotaisiin selkeästi ymmärrys sen puolesta, että uhrin tahdon murtaminen onnistuu usein ilman fyysisen väkivallan käyttämistä. Jos suostumus nostettaisiin perustunnusmerkistön keskeiseksi kriteeriksi, tekijän väkivallan käyttämisellä voisi edelleen olla merkitystä teon törkeysarvostelussa ja rangaistuksen mittaamisessa. Amnesty pitää tärkeänä, että raiskausrikoksia koskevaa lainsäädäntöä uudistettaessa suostumuksen puute nostetaan rikosten määrittelyyn. Suostumus-kriteeristön sisällyttäminen vaatii lisäksi tarkkaan punnitut perustelut sille, missä olosuhteissa aito ja vapaaehtoinen suostumus on mahdollista antaa.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry toteaa, että seksuaalirikosten tunnusmerkistö tulee muuttua niin, että ilman suostumusta tapahtunut yhdyntä on aina raiskaus. Nykyisessä lainsäädännössä raiskauksen keskeinen tunnusmerkki on teon yhteydessä käytetty väkivalta. Käytännössä teko määritellään raiskaukseksi vain, mikäli sen yhteydessä on käytetty väkivaltaa tai sen uhkaa. Lainsäädännön tulee viestiä, että ihmisoikeusnäkökulmasta raiskaus on itsessään väkivaltaa ja aina rikos. Kuten muistiossakin todetaan, käytännössä uhrin suostumusta tai sen puutetta käsitellään oikeusistunnoissa jo nyt. Suostumuksen puutetta raiskauksen kriteerinä on pidetty esillä mm. UPR-prosessissa ja CAHVIO-sopimuksessa, jota Suomi on juuri ryhtymässä ratifioimaan.

Professori Johanna Niemi toteaa, että raiskauksen perustunnusmerkistön kirjoittamiseen on periaatteessa kaksi vaihtoehtoa: pakottaminen tai suostumuksen puuttuminen. Suomen raiskaustunnusmerkistö, jonka peruselementti on väkivallalla tai sillä uhkaamalla toteutettu sukupuoliyhteys ja vaihtoehtoisena tekemuotona uhrin avuttoman tilan hyväksikäyttö, on varsin onnistunut, varsinkin vuonna 2011 toteutetun muutoksen jälkeen. Koska mainittu avuton tila on määritelty avoimesti (”muun avuttoman tilan”), säännös on parempi kuin Ruotsissa. Niemen mukaan Suomen raiskaustunnusmerkistön muuttamiseen ei ole välitöntä tai pakottavaa tarvetta.

Kannatettavaa on Niemen mukaan kuitenkin raiskauksen tunnusmerkistön muuttaminen suostumus-ajattelun mukaiseksi. Arviomuistiossa pohditaan pitkästi sitä, miten vaikeaa suostumuksen tulkinta ja määrittäminen lainsäädännössä on. Vaikuttaa siltä, että vaikeusaste kuvataan liian vaativaksi. Valtaosassa tilanteita suurin osa ihmisistä pystyy vallan hyvin tulkitsemaan suostumuksen annetuksi tai puuttuvaksi.

Rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin ongelmana on lisäedellytys ”kykenemätön puolustamaan itseään tai muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoaan”. Tässä lisäedellytyksessä on edelleen mukana vanha edellytys, että raiskauksen uhrin on puolustauduttava kaikin käytettävissä olevin keinoin, jotta hänet hyväksytään uhriksi. Tästä vanhakantaisuudesta olisi syytä päästä eroon, ja hyvä tapa päästä siitä eroon olisi säätää perustunnusmerkistöksi suostumuksen puute. Yksi mahdollisuus tulkinnan helpottamiseksi voisi olla se,

että lainsäädännössä ei käytettäisi termiä suostumus, vaan pohdittaisiin helpommin avautuvaa terminologiaa. Niemi toteaa yhden vaihtoehdon säännöksen rakentamiselle olevan se, että sukupuoliyhteys ilman kummankin osapuolen tahtoa olisi raiskaus.

Miesten tasa-arvo ry vastustaa nimenomaisesti suostumuksen antamiseen perustuvaa määritelmää raiskaukselle. Huomattava osa molempien osapuolten vapaasta tahdosta tapahtuvista sukupuoliyhteyksistä on sellaisia, että nimenomaista suostumusta ei suoraan kysytä eikä anneta. Sen vuoksi raiskauksen määrittely suostumuksen antamisen kautta on tosielämästä täysin vieraantunut.

Yhdistys katsoo, että lainsäädännössä voidaan tehdä poikkeukseksi tilanteet, joissa toinen osapuoli on estynyt ilmaisemaan tahtoaan (esimerkiksi sammuminen), häneen kohdistuu väkivaltaa tai sen uhkaa, häntä on uhkailtu tai tilanne on sillä tavalla äkkiarvaamaton ja tavallisuudesta poikkeava, ettei toisella osapuolella voida katsoa olleen aikaa tai mahdollisuutta ilmaista kielteistä tahtoaan. Raiskauksen määritelmän pitää olla kirjoitettu niin, ettei siihen voi syyllistyä tietämättään, koska tuomion aiheuttamat kielteiset seuraukset tuomitun henkilön tulevaisuutta ajatellen saattavat olla hyvin suuria.

Mikäli päädytään muuttamaan raiskauksen määritelmää enemmän suostumuksen puutetta ilmentäväksi, **Miesten tasa-arvo ry** painottaa ns. hyväntahtoisessa seksuaalisessa tilanteessa miehen oikeutta saada selkeästi tietoonsa toisen osapuolen suostumuksen puute ja mahdollisuutta noudattaa toisen ilmaisemaa suostumuksen puutetta, ennen kuin teko voidaan lukea raiskaukseksi.

Naisjärjestöjen Keskusliitto ry katsoo, että seksuaalirikosten tunnusmerkistö tulee muuttaa niin, että ilman suostumusta tapahtunut yhdyntä on aina raiskaus. Nykyisessä lainsäädännössä raiskauksen keskeinen tunnusmerkki on teon yhteydessä käytetty väkivalta, ja sen määrä vaikuttaa myös annettuihin tuomioihin: käytännössä teko määritellään raiskaukseksi vain, mikäli sen yhteydessä on käytetty väkivaltaa tai sen uhkaa. Ihmisoikeusnäkökulmasta raiskaus on itsessään väkivaltaa ja aina rikos, ja tätä tulee myös lainsäädännön viestiä.

Exit – pois prostituutiosta ry toteaa ihmettelevänsä, miksi arviomuistiossa edelleen pidetään kiinni selkeästi väkivallan ympärille rakentuvasta raiskauslainsäädännöstä. Ilman suostumus-kriteeriä lain tulkinta johtaa siihen, että raiskaus on väkivaltaa, johon uhrin täytyy jollain tavalla tehdä vastarintaa. Kuten arviomuistiossakin todetaan, kansainväliset ihmisoikeussopimukset sekä niihin perustuvat tulkinnat edellyttävät yhä enemmän suostumus-kriteeristöön siirtymistä. **Exit – pois prostituutiosta ry:n** mielestä suostumuksen puute pitää lisätä raiskauslainsäädännön tunnusmerkistöön.

4.2 Seksuaalinen häirintä

Sosiaali- ja terveysministeriö, Keski-Suomen syyttäjänvirasto, Suomen Tuomariliitto ry, Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry, professori Johanna Niemi sekä Naisjärjestöjen Keskusliitto ry esittävät, että seksuaalinen häirintä tulisi säätää rangaistavaksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että muutoksissa on syytä huomioida Euroopan neuvoston Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskeva yleissopimus, jonka ratifiointia Suomi parhaillaan valmistele. Yksi pohdittava seikka on se, miten Suomessa ratkaistaan sopimuksen seksuaalista häirintää koskevan 40 artiklan täytäntöönpano. Tällä hetkellä itse tekijälle, häiritsijälle, ei voida tavallisesti antaa seksuaalisesta häirinnästä rikosoikeudellista tai muutakaan seuraamusta.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto toteaa, että nykyisin pakottaminen seksuaaliseen tekkoon edellyttää väkivaltaa, uhkausta tai toisen puolustuskyvyttömyyden hyväksikäyttöä. Seksuaalinen hyväksikäyttö taas edellyttää säännöksessä määritellyn aseman hyväksikäyttöä. Näiden säännösten ulkopuolelle jää nykyisin tekoja, joissa selkeästi loukataan seksuaalista itsemääräämisoikeutta, mutta käytännössä joudutaan soveltamaan kunnianloukkaus- tai pahoinpitelyrikosten tunnusmerkistöä. Syyttäjänvirasto esittää esimerkkejä:

1. Perheessä vierailulla oleva 17-vuotias tyttö on menossa nukkumaan, kun perheen miespuolinen täysi-ikäinen henkilö tulee hänen sänkyynsä ja alkaa kosketella tytön rintoja, pakaroita tai sukupuolielimiä. Tekijä voi myös tyydyttää itseään tytön vieressä maaten koskematta tyttöön.
2. Hierontapöydällä hieroja koskettelee asiakastaan jalkovälistä tai naista rinnoista hierontaan liittymättömällä sopimattomalla tavalla.
3. Humalainen, yleensä miespuolinen henkilö ”kouraisee” kadulla, kaupassa tai ravintolassa sattumanvaraisesti tapaamansa täysi-ikäistä tai 16–17-vuotiasta naista rinnoista tai pakaroista.

Esimerkkien kaltainen seksuaalinen hyväksikäyttö tai seksuaalinen häirintä tulisi kriminalisoida seksuaalirikoksena.

Suomen tuomariliitto ry toteaa, että arviomuistiossa ei ole pohdittu sitä, tulisiko seksuaalirikoksia koskevaa sääntelyä täydentää siltä osin, että kaikista lievimpiä tilanteita varten säädettäisiin oma tunnusmerkistö. Tällaisia lievimpiä tilanteita ovat seksuaalisen häirinnän tyyppiset tilanteet. Esimerkkinä seksuaalisen häirinnän kaltaisesta tilanteesta voi mainita Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2012:14 esillä olleen tilanteen, jossa taksimatkustaja oli puristellut naiskuljettajaa rinnoista ja haaroista. Teko ei nykyisen sääntelyn perusteella täytä mitään seksuaalirikoksen tunnusmerkistöä, joten tekijä tuomittiin pahoinpitelystä. Seksuaalisen häirinnän tunnusmerkistön tulisi kattaa tämänkaltaiset lievimmät seksuaalisen integriteetin loukkaukset. Seksuaalista häirintää koskevan tunnusmerkistön tulisi kattaa myös lievimmät lapsiin kohdistuvat lähinnä seksuaalissävyytteisten puheiden tasolla olevat yksittäiset teot, joiden kohdalla lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistö ei vielä täyty.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry toteaa, että seksuaalista häirintää ja ahdistelua ei ole käsitelty muistiossa. Suomessa on merkittävä katve niiden sanktioimisessa. NYTKIS ry katsoo, että seksuaalinen häirintä ja ahdistelu tulee kriminalisoida rikoslais-
sa ja että se on hyvä ottaa käsittelyyn tässä samassa uudistusten vaiheessa.

Professori Johanna Niemi toteaa, että pakottaminen seksuaaliseen tekoon on lievin seksuaalirikos. Pakottamista vähäisemmät teot tai olennaisuus-kriteeriä vähäisempi seksuaalinen kiusaaminen eivät ole rangaistavia tekoja. Esimerkiksi se, että asiakkaat puristelevat palvelutehtävässään työskentelevää pepusta tai rinnoista, on rangaistavaa vain, jos siihen sisältyy väkivaltaista pakottamista tai väkivallalla uhkaamista. Pakottamisen edellyttäminen voi asettaa liian korkealle riman puuttua toimintaan.

Seksuaalinen häirintä on toki kielletty tasa-arvolaissa ja työturvallisuuslaissa, joissa asetetaan velvollisuuksia työnantajalle. Nämä lait eivät tarjoa mahdollisuuksia kohdistaa vaatimuksia suoraan häiritsijään, joka kuitenkin on tilanteessa varsinainen tekijä. Nyt olisi Niemen mukaan aika pohtia uudelleen, ovatko muut keinot kaikissa tapauksissa riittäviä vai tulisiko toistuva seksuaalinen häirintä säätää rangaistavaksi. Niemi on vuonna 2004 ehdottanut eduskunnan työ- ja tasa-arvovaliokunnalle seksuaalista kiusaamista koskevaa rikostunnusmerkistöä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto ry huomauttaa, että seksuaalinen häirintä ja ahdistelu tulee kriminalisoida rikoslaisissa mahdollisimman pian, jotta Suomi voisi ratifioida Euroopan Neuvoston CAHVIO-sopimuksen.

4.3 Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

Suomen tuomariliitto ry toteaa, että tällä hetkellä sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaan lapsen kanssa tulee arvioitavaksi lähtökohtaisesti törkeänä lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä. Jos tekoon on liittynyt esimerkiksi väkivallalla uhkaamista tai muuta pakkoa, tekoon voidaan soveltaa myös raiskausta koskevaa rangaistussäännöstä. Tuomari-liiton näkemyksen mukaan tuomioistuinten toiminnan kannalta selvempää olisi, jos lapsiin kohdistuvat sukupuoliyhteyden sisältävät teot säädettäisiin rangaistavaksi omassa rangaistussäännöksessään erikseen törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö pitäisivät sisällään muut tekotavat kuin sukupuoliyhteyden. Lapseen kohdistuvaa sukupuoliyhteyttä varten tulisi säätää oma rangaistussäännös, joka käsittäisi vain sukupuoliyhteyden. Perustekomuodossa olisi kysymys siitä, että tekijä on sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan kanssa. Perustekomuodon lisäksi tarvittaisiin törkeää tekemuotoa varten oma tunnusmerkitö. Törkeän tekemuodon kvalifiointiperusteet voisivat olla samat kuin rikoslain 20 luvun 7 §:n 2 a–c kohdissa. Lisäksi niin sanottuja seurustelutapauksia varten tarvitaan rajoitussäännös nykyiseen tapaan.

Lapseen kohdistuvaa sukupuoliyhteyttä koskeva rangaistussäännös voisi olla nimeltään esimerkiksi ”Lapseen kohdistuva sukupuoliyhteys ja Törkeä lapseen kohdistuva sukupuoliyhteys” tai ”Lapsen raiskaus ja Törkeä lapsen raiskaus”. Rangaistusasteikko perustekomuodossa tulisi olla sama kuin nykyisessä törkeässä lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä eli 1–10 vuotta ja törkeässä tekotavassa esimerkiksi sama kuin törkeässä raiskauksessa eli 2–10 vuotta. Tällöin ei tarvitsisi erikseen soveltaa raiskausta koskevia tunnusmerkitöjä, vaan teon paheksuttavuus tulisi huomioon otetuksi oman säännöksen perusteella.

Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry katsoo, että minimirangaistus törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tulisi nostaa kahteen vuoteen muiden törkeiden rikosten, kuten törkeän raiskauksen mukaisesti. Rangaistusminimit ilmentävät myös tekojen paheksuttavuutta, ja olisi loogista ja ymmärrettävämpää, jos törkeän lapsen seksuaalisen hyväksikäytön minimirangaistus vastaisi törkeän raiskauksen tai törkeän pahoinpitelyn rangaistusasteikkoa.

Lastensuojelun Keskusliitto toteaa, että rikosnimike ”Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” on aika ajoin herättänyt keskustelua, koska se ei kaikilta osin ole kovin onnistunut kuvaamaan erilaisia lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia. Termissä on viittaus jonkinlaiseen hyvään, joka ei myöskään uhrin kannalta tunnu onnistuneelta ilmaukselta. ”Hyväksi käyttäminen” on tekijän näkökulmasta lähtevä ilmaus.

Keskusliitto esittääkin harkittavaksi lapsen seksuaalisen hyväksikäytön korvaamista nimikkeellä lapsen seksuaalisen koskemattomuuden loukkaus. Termi kuvastaisi ”hyväksikäyttöä” voimakkaammin tekojen loukkaavuutta. Samalla se soveltuisi hyvin kuvaamaan kaikkia tekoja lievimmistä ja ilman kosketusta tapahtuneista teoista vakavampiin rikoksiin. Siihen olisi myös luontevaa liittää määre ”törkeä”. Ilmauksen etuna olisi myös se, että se ei sitoisi rikosta suoraan käytetyn fyysisen väkivallan läsnäoloon tai

---

puuttumiseen vaan ilmaisisi täsmällisesti, että rikoksessa loukataan nimenomaan seksuaalista koskemattomuutta.

Keskusliitto katsoo, että ilmaus olisi sopusoinnussa sen lakimuutoksen kanssa, jossa seksuaalisen teon määritelmästä poistettiin seksuaalisen kiihotuksen tai tyydytyksen tavoittelun vaatimus. Tällöin huomio keskittyisi nimenomaan uhrille aiheutettuun haittaan, eikä pykälästä jo poistettuun tekijän mahdollisesti saamaan seksuaaliseen kiihotukseen tai tyydytykseen eli hyväksikäytön oletettuun tavoitteeseen. Ilmaus olisi sopusoinnussa myös perustuslain 7 §:ssä käytetyn terminologian kanssa, sillä pykälässä puhutaan juuri ”koskemattomuuden suojasta”.

4.4 Tahallisuus uhrin iän suhteen

Professori Johanna Niemi toteaa, että Ahvenanmaan aloitteessa on ehdotettu huolimattomuusrikoksen sisällyttämistä lainsäädäntöön. Vahvimmat perustelut tähän on siltä osin kuin lapsen ikä on lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä tunnusmerkistökijä. Lähtökohtana keskustelussa tulisi olla se, että hyväksikäyttö vahingoittaa lasta riippumatta siitä, näyttääkö hän vähän vanhemmalta tai nuoremmalta. Niemen mielestä rikosoikeudellisen tahallisuuden sijasta voisi riittää rikosoikeudellinen tuottamus ikärajan rikkomisen kohdalla.

4.5 Seksuaalirikosten rangaistukset

Ulkoasiainministeriö kiinnittää huomiota mainitun Euroopan neuvoston yleissopimuksen 46 artiklan sisältämään harkinnanvaraiseen koventamisperusteiden luetteloon, joka sanamuotonsa mukaan soveltuu myös raiskausrikoksiin. Yhtenä koventamisperusteena luettelossa mainitaan se, että raiskauksen (tai muun yleissopimuksen kattaman rikoksen) tekijä on uhrin entinen tai nykyinen puoliso.

Valtakunnansyyttäjänvirasto pitää ajatusta ehdollisen ja ehdottoman rangaistuksen yhdistelmästä jatkopohdinnan arvoisena. Rangaistuksen määräämistä koskevat ongelmat keskittyvät varsinkin tapauksiin, joissa ehdollinen tuntuu riittämättömältä ja ehdoton liian ankaralta. Näihin ongelmiin uusi yhdistelmärangaistus ei kuitenkaan välttämättä tuo helpotusta. Kyseisissä tilanteissa ehdollisen rangaistuksen ohella on tuomittu oheissakkoa tai yhdyskuntapalvelua.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että seksuaalirikosten rangaistuskäytäntöä yleisesti ei voida tarkastella erillisenä muiden rikosten rangaistuskäytännöstä. Myöskään rangaistuksen määräämisessä ei seksuaalirikosten osalta voida noudattaa ”omia sääntöjä” verrattuna muihin rikoksiin. Tähän liittyen julkisessa keskustelussa eniten esille nouseva kysymys on seksuaalirikoksista tuomittavat ehdolliset vankeusrangaistukset. Käytännössä vankeusrangaistuksen ehdollisuus ns. ensikertalaisten osalta riippuu seksuaalirikostenkin kohdalla tuomittavan rangaistuksen pituudesta.

Käräjäoikeus toteaa, että muistiossa ehdotetaan nykyisen rikoslain 20 luvun 5 §:n seksuaalisena hyväksikäyttönä rangaistavat asemaa hyväksikäyttäen tehdyt sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen arvioimista raiskauksina. Tällöin rangaistukseksi ei enää olisi mahdollista tuomita sakkoa. Muutos olisi sinänsä johdonmukainen viimeaikaiseen raiskausrikoksen määrittelyyn nähden, mutta edellä kohdassa 3.2 selostetuista syistä sitä ei käräjäoikeuden mukaan voida pitää perusteltuna.

Keski-Suomen syyttäjänvirasto katsoo, että jos rikoslain 20 luvun 5 §:ää muutetaan ehdotetulla tavalla, tulisi seksuaalisen hyväksikäytön ja seksuaaliseen tekoon pakottamisen rangaistusasteikot muuttaa vastaamaan toisiaan ja tekojen moitittavuutta. Eri rangaistusasteikoilla voi olla merkitystä muun muassa pakkokeinojen käyttöön. Harkittaessa rangaistusasteikkojen ja tunnusmerkistöjen muuttamista tulee kuitenkin välttää tarpeetonta lievemmän lain soveltamisen periaatteesta aiheutuvaa sekaannusta.

Pohjois-Karjalan poliisilaitos pitää erittäin myönteisenä sitä, että rangaistusasteikkojen lisäksi muistiossa on tarkasteltu rangaistuksiin liittyen valintaa ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä. Poliisilaitos pitää erittäin tärkeänä sitä, tulevaisuudessa olisi mahdollisuus ottaa käyttöön ehdottoman ja ehdollisen vankeuden yhdistelmä, joka voisi olla käytökelppoinen myös seksuaalirikosten seuraamuksena.

Naisjärjestöt yhteistyössä NYTKIS ry toteaa, että muistion sivulla 79 varoitetaan rangaistavuuden ylikorostamisesta, koska ko. rikolliseen tekoon ryhtyvä yksilö ei välttämättä ole tietoinen rangaistusasteikosta tai välitä siitä. Naisjärjestöjen näkemys kuitenkin on, että juuri seksuaalirikoksissa tekojen rangaistavuus on merkittävä normatiivinen

---

työkalu, jolla vaikutetaan yleisellä tasolla ko. rikollisuuden määrään. Seksuaalirikokset eivät ole satunnaisia yksilöiden tekoja, vaan ne ovat myös ilmiönä yhteydessä yhteiskunnassa vallitsevaan ilmapiiriin ja sukupuolelle ja seksuaalisuudelle annettuihin kulttuurisiin merkityksiin. Normatiivisen säätelyn tarve on suuri myös siksi, että raiskaus on ainutlaatuinen rikos kohdistuessaan vaurioittavasti uhrin henkilökohtaisimpaan alueeseen, seksuaalisuuteen.

NYTKIS ry pitää välttämättömänä, että lainmuutosten yhteydessä tarkastellaan myös raiskausrikosten vakavia seurauksia. Lainsäädäntöä uudistettaessa tuleekin siksi kuulla laajasti traumatisoitumisen ja seksuaalisen väkivallan asiantuntijoita. Lisäksi NYTKIS ry haluaa kiinnittää huomiota siihen seikkaan, että seksuaalirikosten uusimisriskiä pidetään suurena, joten olisi tärkeää tiedostaa, että seksuaalirikosten vähentämisohjelmat (esim. STOP) edellyttävät pitkäköjä vankeusrangaistuksia ja näin ollen monet raiskausrikoksen tehneet jäävät niiden ulkopuolelle nykytilanteessa. Muistiossa esillä ollut ehdottoman ja ehdollisen rangaistuksen yhdistäminen raiskausrikosten rangaistuksissa olisi uusi rangaistusmuoto, jota tulee tarkastella yksityiskohtaisemmin sen selvittämissä, sopiiko se näihin rikoksiin.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 78-952-259-239-2 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIOEUVESTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi